

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Кваліфікаційна робота за рівнем магістра

на тему:

«Джейн Остін у пошуках щастя: «Гордість і упередження» в оригіналі й
перекладі»

Студентки групи ФП2022

Економіко-гуманітарного факультету

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські

мови та літератури (переклад

включно), перша – англійська

Книш Аліни Владиславівни

До захисту

«9» грудня 2022р.

Завідувач кафедри

Власова проф. Власова Т.І.

Науковий керівник:

д-р філос. наук, проф. Власова Т.І.

Власова

(підпис)

Національна шкала

Кількість балів

Оцінка ЄКТС

Відм.
92
2

Дніпро – 2022

Український державний університет науки і технологій
Кафедра філології та перекладу

Затверджую:

Завідувач кафедри філології та перекладу

Власова (підпис)

Проф. Т. Власова

" 5 " вересня 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу

студентки 7 курсу ФП.2022 групи факультету ЕГ УДУНТУ

Жини Анна Владиславівна

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія

Тема роботи

"Романістичні у пошуках шалю: Гордість і упередження" Вільямс і переклад

Науковий керівник

Власова Т. Т.

Власова

Дата видачі завдання

Графік виконання магістерської кваліфікаційної роботи

№ п/п	Найменування частини і план магістерської кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Відмітка про виконання (підписи)
1.	Написання вступу та аналіз наукових першоджерел, опрацювання теоретичної частини магістерської кваліфікаційної роботи (Розділ 1)	Вересень	<u>Власова</u>
2.	Написання Розділу 1 «Концептуальні основи дослідження»	Жовтень	<u>Власова</u>
3.	Проведення аналізу тексту роману з метою визначення концептуальних підходів до написання Розділу 2 «Роль і вплив роману Дж. Остин «Гордість та упередження» в розвитку літератури XIX ст.»	Жовтень	<u>Власова</u>
4.	Написання Розділу 2 «Роль і вплив роману Дж. Остин «Гордість та упередження» в розвитку літератури XIX ст.»	Листопад	<u>Власова</u>
5.	Завершення написання магістерської кваліфікаційної роботи й подання на перевірку	Листопад	<u>Власова</u>
6.	Попередній захист і подання роботи на кафедру	Грудень	<u>Власова</u>
7.	Оформлення документації (відгуки) й підготовка презентації до захисту магістерської кваліфікаційної роботи	Грудень	<u>Власова</u>
8.	Захист магістерської кваліфікаційної роботи	Грудень	<u>Власова</u>

Науковий керівник Власова (підпис)

Студент Жини Анна Владиславівна (підпис)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGIES
DEPARTMENT OF PHILOLOGY AND TRANSLATION

Master's Degree Diploma Paper

Jane Austen in the pursuit of happiness: “Pride and Prejudice” in the original and translation

Group PT2022

Faculty of Economics and Humanities

Speciality 035 Philology

Specialization 035.041 Germanic
Languages and Literatures (Translation
Included), Major Language – English

Knysh A.V.

Research supervisor:

Doctor of Philosophic Sciences,
Professor Vlasova T.I.

Dnipro – 2022

Науковий керівник _____ (підпис)
Студент _____ (підпис)

АНОТАЦІЯ

Книш А.В. «Джейн Остін у пошуках щастя: «Гордість і упередження» в оригіналі й перекладі».

Магістерська дипломна робота присвячена дослідженню концептуально-художньої своєрідності архітекtonіки роману Дж. Остін «Гордість і упередження». У дослідженні було проаналізовано концептуально-художню рецепцію творчості Дж. Остін та визначено методологію дослідження роману «Гордість і упередження». Було розглянуто роль жінки, культури та гендеру в творчості Дж. Остін, роль роману Дж. Остін «Гордість і упередження» в розвитку британської літератури ХІХ ст., а також розкрито символічні мотиви роману та виявлено концептуальні його особливості в ідеях Дж. Остін про жіноче щастя. Окрім цього, розглянуто герменевтику, інтертекстуальність і референції в романі.

Магістерська дипломна робота складається з трьох розділів, одного додатку, в процесі написання використано 46 цитованих літературних джерел – 39 з яких англomовні.

Ключові слова: гендер, фемінізм, Просвітництво, інтертекстуальність, герменевтика, Джейн Остін, «Гордість і упередження».

ABSTRACT

Knysh A.V. "Jane Austen in the pursuit of happiness: "Pride and Prejudice" in the original and translation".

The Master's Degree Diploma Paper is devoted to the study of the conceptual and artistic originality of the architecture of J. Austen's novel "Pride and Prejudice". The study analyzed the conceptual and artistic reception of J. Austen's work and determined the research methodology of the novel "Pride and Prejudice". The role of women, culture and gender in J. Austen's work, the role of J. Austen's novel "Pride and Prejudice" in the development of British literature of the 19th century were considered, as well as the symbolic motives of the novel and its conceptual features in J. Austen's ideas about women's happiness were revealed.

In addition, hermeneutics, intertextuality and references in the novel were considered.

The Master's Degree Diploma Paper consists of three sections, one appendix, 46 cited literary sources were used in the writing process - 39 of which are in English.

Key words: gender, femininity, Enlightenment, intertextuality, hermeneutics, Jane Austen, Pride and Prejudice.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	11
1.1. Концептуально-художня рецепція творчості Дж. Остін: огляд літератури на тему дослідження.....	11
1.2. Методологія дослідження роману «Гордість і упередження».....	19
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ РОМАНУ ДЖ. ОСТІН «ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ» В РОЗВИТКУ БРИТАНСКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.....	25
2.1. Британське Просвітництво: жінки та культури творчості Дж. Остін.....	25
2.2. Символічні мотиви роману Дж. Остін «Гордість і упередження».....	34
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ЛІТЕРАТУРНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПЛАН РОМАНУ: ШЛЯХИ ЖІНКИ ДО ЩАСТЯ В РЕПРЕЗЕНТАЦІЯХ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ.....	40
3.1. Роль жінки в романі Дж. Остін «Гордість і упередження».....	40
3.2. Герменевтика, інтертекстуальність і референції в романі Дж. Остін «Гордість і упередження».....	47
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ.....	56
ДОДАТОК.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. В кінці XX ст. в світі сформувалася нова парадигма суспільного розвитку, в основі якої лежить пріоритет людського життя. Дана парадигма принципово по-новому визначала перспективу людського розвитку.

Антропоцентрична парадигма усвідомлюється сьогодні головним принципом гуманітарних наук в цілому, і безумовно, основною парадигмою лінгвістики в дослідженнях вчених-постмодерністів на межі XX-XIX століть. Виникнення антропоцентричної парадигми було зумовлено тим акцентом на мові, який характерний для постмодерну, який в постмодернізмі став ключовою темою в дослідженнях «мовних ігор», дискурсу та дискурсивності (М. Фуко, Ж. Дерріда, Ю. Кристева та ін.). Погляд вченого-постмодерніста переміщується з об'єкту пізнання на суб'єкт в аналізі особистості носія мови. Однією з найбільш яскравих особливостей сучасної філологічної науки закономірно стає виникнення та інтенсивний розвиток нових наукових напрямків. Безумовними лідерами тут є постмодерністська критика, концептуальні дослідження, гендерні студії та фемінізм, герменевтика і когнітивна лінгвістика.

Безперечно, виникнення нових предметних і проблемних областей, субдисциплінарна диференціація досліджень свідчать про продовження розвитку української гуманітаристики, розширення сфери її теоретичних та аналітичних інтересів.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, характеризуються сьогодні не тільки політичними і економічними змінами, але і новими дискурсами, які є показовими для глибинних змін в країні. Категорія «гендер», яка з'явилася в Західній Європі та США на початку 1960-х років, в нашій країні починає розглядатися в якості наукового напрямку на початку 2000-х. При цьому, безумовним визнається той факт,

що гендерні дослідження – результат розвитку фемінізму. Те, що саме література опинилася в центрі уваги гендерної науки, пояснюється тим фактом, що літературний дискурс був одним з небагатьох, в яких «жіноче» постійно грало помітну та очевидну роль (К. Мілет, Г. Лернер, П. Ніколсон та ін.). Без жіночих імен неможливе повноцінне вивчення історії суспільної думки та культури (О. І. Білецький). В той же час неможливо зрозуміти теперішні дискусії про природу та призначення жінки, не враховуючи той багатий жіночий досвід, який був здобутий жінками-письменницями.

Вивчення англійської жіночої літератури на початку XIX ст., безперечно, зробило глибоким розуміння літературних процесів в Британії, в цілому, і тих емансипаційних трансформацій, які були викликані Просвітництвом, зокрема.

В контексті міждисциплінарності нових галузей гуманітарної науки варто відзначити інтенсивний розвиток гендерних досліджень в літературі та лінгвістиці, психоаналізі та культурології. Праці Н. Чухим, В. Агєєвої, С. Павличко, І. Жеребкіної, О. Забужко, О. Кісь, Т. Власової, І. Грабовської та ін. дають уяву про шляхи становлення та розвитку гендерних досліджень в Україні та тих складнощах та протиріччях, які виникають в рамках даного наукового напрямку.

З'ясуванню «природи» жінки, жіночої суб'єктивності присвячені праці С. Жеребкіна, І. Жеребкіної, Л. Таран, Т. Говорун, О. Кікінежді, Э. СКИБЫ, Талько та ін. Літературознавчою критикою з позиції гендерного аналізу займається в Україні Т. Гундорова, І. Жеребкіна, В. Погрібна, Т. Власова, В. Погребінська та ін.

Західні теоретики гендеру Дж. Батлер, Дж. Мітчел, К. Джилліан, Н. Чодороу, Д. Гілмор, М. КімМЕЛ та багато інших показали, в чому полягає специфіка культурного конструювання маскулінності та фемінності; філософія мови, нації та релігії з точки зору гендера розглядається в працях Е. Спелман, Х. Хайн, Дж. Моултон, Р. Хаф, Е. Шоре, К. Хайдер та ін.

Феміністський вплив на теорії літератури аналізується в книгах С. Губар, Е. Шоултер, Т. Мои, І. Шаберт, Е. Шоре та багатьох інших вчених-феміністок.

Мета і завдання дослідження. Основна мета полягає в дослідженні концептуально-художньої своєрідності архітекtonіки роману Дж. Остін «Гордість і упередження».

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- проаналізувати концептуально-художню рецепцію творчості Дж. Остін;
- визначити методологію дослідження роману «Гордість і упередження»;
- виявити специфіку відображення ролі жінок, культури та гендеру в творчості Дж. Остін;
- розкрити символічні мотиви роману Дж. Остін «Гордість і упередження»;
- розглянути дискурс роману «Гордість і упередження»;
- виявити концептуальні особливості роману «Гордість та упередження» Дж. Остін в її ідеях про жіноче щастя.

Об'єктом дослідження є експлікації понять фемінності в романі Дж. Остін «Гордість і упередження».

Предметом дослідження є художнє втілення філософсько-етичного змісту «жіночого щастя» в романі Дж. Остін «Гордість і упередження» в концептуальному та дискурсивно-стильовому полі.

Методологія дослідження. Під час дослідження були використані принципи порівняльно-історичного аналізу, феміністської методології гендерного аналізу, принцип структуралізму, які дозволяють глибше проаналізувати художню архітекtonіку роману; принцип комплексного аналізу літературного та історико-філософського процесів; метод

категоріального аналізу; аналітико-синтетичний метод; дискурсивний та герменевтичний підходи.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані при написанні методичних матеріалів щодо «жіночої літератури» в епоху Просвітництва, творчості Дж. Остін, в цілому, і її відомого роману «Гордість та упередження», зокрема.

Публікації:

1. XX Міжнародна студентська наукова конференція «Інженер III тисячоліття». “Developing good moral characters”. – Дніпро, 2021.
2. XXI Міжнародна студентська наукова конференція «Інженер III тисячоліття». “Etwas zu Problemen und Erfolgen im Gesundheitswesen der Heutigen Zivilisierten welt”. – Дніпро, 2022.
3. XXI Міжнародна студентська наукова конференція «Інженер III тисячоліття». “The translator as the mediator”. – Дніпро, 2022.

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, додатку, списку використаних джерел (46 цитованих джерел: 39 з яких англomовні) і резюме.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Концептуально-художня рецепція творчості Дж. Остін: огляд літератури на тему дослідження.

Як відомо, в теорії постмодернізму як аксіома сприймається той факт, що «історія» є лише одним із наративів, лише однією із версій «історії», яка потребує постійного інтерпретаційного перегляду [1]. Все це стосується і історії літературної критики. Знайомі картини літературного минулого з їх розподілом на епохи та напрямки постійно піддаються критичній ревізії та оновленням. В іншому випадку вони не будуть відповідати актуальному рівню знань в літературознавстві. Перед такою альтернативою постають в теперішній час гендерні дослідження з їх концептуальним оглядом від слідування патріархальним культуральним стереотипам. Таким культуральним стереотипом в літературі є визначення суб'єкта, що пише з позицій «чоловічого», в той час як позиція об'єкта, що описується, конотується з «жіночим» [2]. Цей же стереотип багато в чому визначав і сприйняття історичного процесу: якщо художнє письмо є «чоловічим», то історія літератури повинна бути історією авторів-чоловіків. Жінок, що пишуть, як показує швидкий перегляд майже будь-якої історії літератури, легко ігнорують або відводять їм місце на задньому плані. При цьому часто кидається у вічі зневага та упередження до літературної діяльності жінок, а також оцінюється письмо відносно чоловічих літературних досягнень [3]. Загалом, зневажливе відношення чоловіків до жіночої творчості часто виявляється з переходом оцінки з конкретного твору на особистість письменниці, при цьому жінки оцінювалися перш за все в їх ролі дочок, матерів, жінок [4].

При цьому надзвичайно важливо, на думку вчених, не випускати з уваги той період, в якому творила Дж. Остін, а саме, пізнє Просвітництво: просвітницькі концепти як реалізація інтенції гендерної суб'єктивації [5].

Феміністські теорії в різні часи в науці, як відомо, репрезентовані по-різному, але не піддається сумніву ствердження, що фемінізм глибоко вкорінений в ліберально-демократичні традиції Нового часу, де він був пов'язаний з правом жінок на отримання освіти, без якого не може бути й мови про жіночу незалежність. Як раціоналістичний проєкт емансипації, фемінізм був натхненним революційними ідеалами Просвітництва: всі сучасні феміністські теорії розвивалися з традицій феміністської думки, що сягають корінням XVII-XVIII ст. та асоціюються з такими іменами як М. Естел, М. Чадней, К. Кокбьорн, М. Монтагу, Х. Мор і , безумовно, М. Волстоункрафт[6]. Дослідники помічають, що фемінізм в епоху Просвітництва був специфічно орієнтований на політичну рівність жінок, хоча і політичні питання позначалися відразу ж, завдяки внескам М. Маколей і М. Волстоункрафт в 90-х роках XVIII ст. Дуже важливо, що феміністський імпульс проявив себе як заперечення патріархатного призначення жінки та її статусу як моральної та духовної істоти [6, с.122].

Романи Джейн Остін в контексті праць М. Волстоункрафт говорять про те, що Остін також писала про кризу тих цінностей, які домінували в кінці XVIII ст. в британському суспільстві. Погляд Дж. Остін на цю кризу, безумовно, значно відрізнявся від поглядів Волстонкрафт та її послідовників хоча б тому, що, якщо Волстонкрафт, яка належала до небагатих прошарків середнього класу, кидала виклик «пристойностям» і стандартам жіночої поведінки зовні цього кола, то Остін провела все своє життя в самому серці пристойностей. І все ж, як відмічають дослідники, саме естетичний вибір письменниці – її проблематика і її стиль – надав рішення тих проблем, які Волстоункрафт вирішити не змогла. Відзначається, що із всіх творів Остін “SenseandSensibility” і “PrideandPrejudice” найбільш гармонійно входили в критику соціуму, прогресивну для того часу [7, р.49]. «Гордість і упередження», як і «Чуття і чуттєвість», не були, як іноді вважалось, драматизованою «інструкцією» з поведінки, яка вихваляла жіночу

добропорядність та засуджувала «недоречну зухвалість», властиву молодим дівчатам.

Популяризуючи розум, філософи-просвітники, безумовно, думали, що «людина розумна» - це чоловік, в той же час вчені підкреслювали, що саме Просвітництво включає до «порядку денного» обговорення проблеми розуму жінки, що з неминучістю привносить акцентуалізацію теми жіночого «здорового глузду» та «жіночої гордості», яку вчені знаходять в романній творчості Дж. Остін.

В 70-х роках ХХ ст. британські критики все частіше стали писати про творчість Дж. Остін (1774-1817), популярність якої до кінця ХХ ст. досягла незвичайних, у порівнянні з минулими періодами, вершин. Ця тенденція була помітна і на початку ХХІ ст.: виходять десятки монографій, присвячені її творчості, перевидаються (і розкупляються) її романи, екранізуються її твори, які завойовують призи на престижних фестивалях, завершуються її недописані книги і т.д. В той же час, критики пишуть, що мало хто з її сучасників знав що-небудь певне про автора «Гордості і упередження» (1813), «Чуття і чутливості» (1811), «Емми» (1815) та інших романів [8].

В англійському суспільстві ХVІІІ-ХІХ століть гендерні відносини (розподіл гендерних ролей, гендерних стереотипів) створювалися під впливом літературного дискурсу, в якому звучали не тільки чоловічі, а й жіночі голоси. І в цілому жіночий дискурс англійської художньої прози ХІХ століття, який представлений видатними іменами М. Еджворт, Дж. Остін, Ш. Бронте, Дж. Еліот, В. Вульф, є унікальним явищем в світовій культурі. Дослідники звертають увагу на той факт, ці письменниці, і інші також, не є «womenwriters», це визначення некоректно, оскільки вони просто «великі письменники», без посилання на гендер.

Незважаючи на хвалебні коментарі кращих інтелектуалів, таких як Кольрідж, Теннісон, Маколей, Скотт, Сідні Сміт та Дізраелі, визнання прийшло до Джейн Остін дуже повільно. С. Моем пише, що, по суті,

архієпископ Уейтлі відкрив її, а Дізраелі прочитав «Гордість і упередження» сімнадцять разів [8, с.135].

Дослідники вважають, що вона не була вікторіанкою, як і провісницею майбутнього століття. Вона не дивилася ні в минуле, ні в майбутнє, її світогляд знаходився в теперішньому [9]. Остін не прагнула вразити світ революційними ідеями як М. Волстоункрафт, також ми не знайдемо в її творчості закликів до свободи та пристрасного бажання нових горизонтів як у Ш. Бронте. Головна тема її романів – життя людини в суспільстві, виховання чоловіків і жінок в тому сенсі, що люди вживаються в суспільство. Вчені зазначають, що Дж. Остін описувала критерії істини та краси, опираючись на творчість просвітителів. Як і вони, вона високо цінить Розум. На її думку, він є головним, визначальним в людській природі. Як і просвітники, письменниця доказує в своїх романах, що «практичний глузд» – головна риса, яка визначає не тільки чоловіка, але й жінку, і тому є основою чесноти. Вона показує в своїх романах, згідно Декарта, що необхідно старанно уникати поспішності та упередження в своїх судженнях щодо чоловіків і жінок. Джейн Остін, як і Марія Еджворт, спокійним та іронічним тоном розповідає про владу грошей в сімейних стосунках, про шлюб і статус жінки в сучасному для неї суспільстві. Вона правильно вловлювала дух того часу відображаючи закони суспільства того часу[9].

Загальноприйнята думка, що Дж. Остін недосяжна в своїй сфері. Вона зробила неможливим для будь-якої жінки посилатися на свою статтю в якості вибачень за своє недбале письмо [10]. Не перебуваючи в статусі «нової» жінки, Дж. Остін мала достатньо гордості, щоб відстоювати гідність своєї статі. Її розумні жінки не поступаються розумним чоловікам. Проте, як пишуть вчені, в той же час її сатира багато в чому спрямована проти жінок: вона безжалісна до дурних, поверхневих, брехливих, підступних персонажів, так само як і до тих, хто перебільшує своє погане самопочуття, свою схвильованість. Її «розумні» жінки зовсім не прості, хоча і говорять «спокійним» голосом. М. Балд пише, що хоробрі чоловіки мають «сильний

хребет», вони «хребетні» істоти, але Джейн Остін не любила «хребетних» жінок. Вона найбільше цінувала ненав'язливу дієздатність, і саме в цьому вбачала жіночність, хоча проблема заміжжя, треба визнати, займає центральне місце в романах Дж. Остін. Ця тема завжди пов'язана в творах письменниці з мотивом грошей, що безсумнівно, відображало об'єктивну реальність статусу жінки в XIX столітті [11, р.27].

Хоча Джейн Остін не залишила спеціальних статей, есе, трактатів, присвячених важливим історико-культурним та соціальним проблемам епохи, дослідники підтримують, що її твори дозволяють зрозуміти основні особливості поглядів письменниці. Свідок історичних катаклізмів і достатньо гострої політичної ситуації в Англії, вона приймала порядок речей, але помічала, критикувала, відкидала будь-які прояви снобізму, зарозумілості, несправедливості та завжди відстоювала своє право на незалежне судження та поведінку. Вона любила сільську Англію, її пейзажі та ландшафти. Вона була великим знавцем англійської мови, багато зробила для розкриття її лексичного та стилістичного різноманіття. І її романи зробили Англію та англійську мову привабливими для мільйонів читачів по всьому світу, чий серця вона підкорила. В романах Джейн Остін відсутні будь-які політичні мотиви, її герої зайняті повсякденним життям, здобуття сімейного щастя є метою та смислом їхнього життя[12].

Її художній метод багато в чому пов'язаний з просвітницьким реалізмом. Вона досліджує людську натуру, щоб виявити, яким повинно бути співвідношення здорового глузду та чуттєвості в людському характері. Вона також любить і пародійні мотиви, якими часто захоплювалися просвітники.

Випередивши і своїх сучасників, і майбутніх класиків критичного реалізму, Джейн Остін показала широкі можливості жанру. В її романах відсутні повчання, проте внутрішній світ молодої героїні представлений як становлення її характеру. Дж. Харман, пише, що коли був опублікований роман «Гордість і упередження», представники вищого середнього класу

побачили його вплив, «що вибиває з-під ніг», в її абсолютно новому стилі письма [13].

Загальновідомо, що «письменне слово» має величезний вплив на ідеали, відносини і рішення людей в суспільстві. С. Маззено підходить до висновку, що Джейн Остін надавала найефективніший вплив на суспільство, коли вона писала про освіту для жінок [14]. Джейн Остін завжди опосередковано підкреслювала подвійні стандарти по відношенню до чоловіків і жінок, коли справа стосувалася освіти. Загалом, зазначає вчений, в романах письменниці доволі багато ідей, які кидають виклик суспільству того часу [15].

Два основних дорікання, які зазвичай адресують її романам, відсутність хвилюючих пристрастей та вузькість соціальних рамок, неможна вважати обґрунтованими. Відсутність патетичних сцен та несамовитих пристрастей зовсім не означає, що її героїні не здатні на глибокі та щирі почуття. Так само відсутність широкої соціальної панорами не виключає влучності соціальних замальовок та характеристик представників аристократії та духовенства, які у Джейн Остін частіш за все постають у вигляді комічних та сатиричних персонажів (наприклад, Кетрін де Бур, преподобний Коллінз, містер Еліот) [16].

Варто відзначити, на теперішній час саме Джейн Остін приписується заслуга створення сучасного роману. Як написано в Британській енциклопедії: “Although the birth of the English novel is to be seen in the first half of the 18th century in the work of Daniel Defoe, Samuel Richardson, and Henry Fielding, it is with Jane Austen that the novel takes on its distinctively modern character in the realistic treatment of unremarkable situations of everyday life” [17] («Хоча народження англійського роману відноситься до першої половини XVIII століття та пов’язане з творчістю Д. Дефо, С. Річардсона і Г. Філдінга, саме Джейн Остін надала роману сучасний характер, розглядаючи життя звичайних, нічим не примітних людей в звичайних життєвих ситуаціях повсякденному житті» [переклад наш – А.В.]).

Зацікавленість дослідників полягає не лише в вивченні творчості Джейн Остін, а й її особистого життя. Варто відзначити, що життєвий шлях Остін став не менш частим об'єктом інтерпретацій, ніж її романи.

Сучасні біографи Остін – це професійні філологи, літературні редактори, письменники. Кожен з них актуалізує різні відмінні особливості письменниці. У П. Берні та К. Томалін, наприклад, це відкритість світу, пристрась до пригод. На думку П. Берні, Остін була обізнана в усіх ключових подіях свого часу, розбиралася в політиці та театрі. Також вона зазначає, що Джейн Остін надихалася людьми та ситуаціями навколо неї, і що більшість творів письменниці відображає її власну історію життя та історію сім'ї [18].

К. Томалін у своїй роботі “JaneAusten: ALife” розкриває Джейн Остін як надзвичайно винахідливу жінку з почуттям гумору. Вона не лише зображує життя Остін, яке було більш світським, ніж прийнято вважати, але й окреслює емоційний досвід, «сповнений подій, страждань і навіть травм», які назавжди сформували уявлення відомої англійської письменниці про світ [19].

На думку К. Шилдс, Остін надзвичайно критично ставиться до свого суспільства та демонструє свою справжню силу, коли дотепно висміює повсякденні події [20].

У книзі “BecomingJaneAustin” Джон Спенс показує, як події та люди в ранньому житті Джейн Остін так глибоко вплинули на неї, що вона постійно зображувала їх у сюжеті та персонажах своєї художньої літератури. Особливу увагу він приділяє двом особам: Тому Лефруа та Елізі де Фейд.

Том — молодий чоловік, який збирається почати вивчати право. Остін зустріла його на балу, коли їй було всього двадцять. Двоє швидко покохали один одного і сподівалися одружитися. Але через вплив близьких Тома ці сподівання виявилися марними. Спенс вважає, що стосунки Тома та Джейн були більш тривалими та серйозними, ніж загальноприйнято вважати, що в свою чергу значно вплинуло на подальше життя та творчість письменниці.

Еліза — чарівна, кокетлива старша кузина, яка вийшла заміж за французького графа, який втратив голову на гільйотині під час Французької революції. Згодом вона пов'язала свою долю з братом Джейн Генрі.

Том і Еліза, без сумніву, відіграли найважливіші ролі в формуванні життя та уяви молодого письменника. Спенс відчуває присутність їх образів в усіх великих романах Остін.

Вважається, що Джейн Остін жила тихим, безтурботним життям, здебільшого в двох маленьких англійських містечках Стивентон і Чаутон. І все ж у своїх романах вона, здається, знає все про людські стосунки, про те, як навіть найкращі з нас можуть загубитися в нерозумінні, неправильному тлумаченні та самообмані.

Джон Спенс стверджує, що запутані історії кохання, які вона розповідає так тепло й дотепно, виникли не лише через її гостру соціальну спостережливість і плідну уяву, а й через її власний досвід[21].

У своїх шести основних романах — «Чуття і чуттєвість», «Гордість і упередження», «Менсфілд-парк», «Емма», «Нортенгерське абатство» та «Переконання» — Остін створила комедію звичаїв життя середнього класу в Англії свого часу, розкриваючи можливості «домашньої» літератури. Її повторювана історія про подорож молодого жінки до самопізнання на шляху через кохання до шлюбу зосереджується на легко впізнаваних аспектах життя. Саме ця зосередженість на характері та особистості, а також на напруженні між її героїнями та їхнім суспільством більше пов'язує її романи з сучасним світом, ніж з традиціями XVIII століття. Саме ця сучасність, разом із дотепністю, реалізмом і позачасовістю її прозового стилю, її проникливим, веселим співчуттям і задоволенням, яке можна знайти в історіях, так майстерно розказаних, у романах, які так красиво побудовані, допомагає пояснити її незмінну привабливість для будь-яких читачів. Сучасні критики залишаються зачарованими командною структурою та організацією романів, тріумфом техніки, що дозволяє письменникові виявляти трагікомізм

існування в історіях, події та місце дії яких, очевидно, такі звичайні та настільки обмежені.

Проте, спробі багатьох сучасних вчених довести як належне її високе місце в літературному каноні не завжди успішні, оскільки вчені не змогли переглянути ті положення, які вказують на «консерватизм» Дж. Остін. К. Джонсон пише, що деякі сучасні підходи до її творчості – феміністські, фрейдистські, марксистські, в кінці кінців, виявляються «ефемерними» [7]. В той же час зазначається, що нам слід підходити до аналізу романів Дж. Остін не з точки зору моделей кінця XIX чи XX ст., але спираючись на культурну традицію XVIII ст. [22, с.19]. Дослідники також підкреслюють: не варто вибудовувати своєрідну ієрархію смислів, якщо це стосується мистецтва. Якщо ми підемо таким шляхом (чи є в романі питання метафізики, соціальної критики, етики і т.п.), то в такому порядку пріоритетів марксистський та інші політично орієнтовані аналітики навряд чи збережуть свої привілейовані позиції [22, с.20].

1.2. Методологія дослідження роману «Гордість і упередження».

Оскільки предмет даної роботи в її широкому концептуальному плані – культурні конструкти фемінності в романній творчості Дж. Остін. Основна увага в магістерському дослідженні націлена на вивчення гендерних категорій в епоху Просвітництва та їх рецесії в полі аналізу художніх інтерпретацій домінантної маскулінності та підлеглої фемінності в романі Дж. Остін «Гордість і упередження». Використовуючи постійно зростаючий матеріал гендерної літератури, праці вчених-літературознавців, автор магістерської роботи аналізує тенденції становлення уявлень про жінок та жіночність в епоху британського Просвітництва початку XIX століття, їх репрезентації в творчості Дж. Остін, що неможливо поза принципами історико-філософського аналізу. В цьому випадку стає особливо важливою проблема інтерпретації думок філософів-просвітників в уявленнях Дж. Остін про приватне життя жінок, її ролі в сім'ї та суспільстві. І тут особливо

важливо враховувати голос великої письменниці, яка підкреслювала, що не є «рупором ідей фемінізму». Тому метод дослідження може бути також визначений як феміністська методологія. Звертаючись до останньої, варто підкреслити: мова йде про «пробудженні феміністської свідомості».

Зазвичай філософи вважають емоції перепорою на шляху до істини. Навпаки, Дж. Остін, вважаючи особистий досвід важливим компонентом істини, особливу увагу звертає на емоційний зміст своїх тверджень, що, однак, міститься в полі класичних філософських дуалізмів, в даному випадку в рамки бінарної опозиції «раціональність-емоційність». Оскільки прийом дихотомії використовується автором «Гордості і упередження» достатньо широко, можемо говорити про такий метод як принцип бінаризму, що дозволяє глибше проаналізувати художню архітектуру роману. З іншого боку, слід пам'ятати про одну з небезпек традиційної методології – надмірний акцент на використання дихотомії і тому аналіз амбівалентності в філософських уявленнях Дж. Остін займає важливе місце в даному дослідженні.

Все вищесказане вказує на необхідність використання принципу комплексного аналізу літературного та історико-філософського процесів з акцентуалізацією уваги на особливостях рефлексивного відображення фемінності і маскулінності в концепціях та художній репрезентації Дж. Остін.

Автор магістерської роботи вважає, що розуміння сенсу, шляхів і перспектив розвитку гендерного дискурсу в «жіночій літературі», в цілому, та романі Дж. Остін, зокрема, неможливо, якщо художній та філософський матеріал буде представлений як проста констатація специфіки осмислення фемінності та маскулінності. Автор роботи прагне показати як створення ідеалів жіночності робить незамінний внесок в екзистенціальну «проблему порядку», яку будь-які типи суспільства повинні вирішувати заохочуючи своїх членів діяти певним чином.

У визначенні понятійного змісту метод аналізу використовується як метод категоріального аналізу. Аналіз завжди доповнюється синтезом його результатів в теоретичних і практичних висновках, які складають змістовно-смісловий контекст теми магістерської роботи. Загалом, реалізується аналітично-синтетичний метод наукового дослідження, який передбачає нерозривне єднання двох його сторін – аналізу і синтезу.

Цей методологічний прийом супроводжують такі методи як метод абстрагування та конкретизації (метод сходження від абстрактного до конкретного), метод єдності історичного і логічного при співвідношенні різних історичних епох та відповідної їм проблематики, діалектичний метод, який дозволяє виявити суперечливу динаміку розвитку феміністських концепцій.

Одним з найважливішим завдань сучасних методологічних пошуків є, як відомо, розкриття зв'язку естетичних ідей та принципів з власне методологією. Різноманіття типів критики, кожен з яких робить акцент на певному боці змісту твору, викликає до життя різноманіття її задач і функцій, що в свою чергу позначається на складній та багат шаровій методології аналізу літературного твору. В останню залучаються різні дисципліни та галузі знань, тобто критичний аналіз припускає використання цілого комплексу дисциплін. Таким чином, комплексний підхід є одним із основних в методах і, загалом, методології, яка використовується в даному випадку.

Дуже важливий естетичний тип критики. Естетична критика, яка ставить за свою мету досягнути естетичну своєрідність, естетичний устрій художнього твору дозволяє в нашому аналізі вийти на художній зміст і значення «Гордості і упередження». Роль естетичного підходу до критики твору Дж. Остін дуже важлива, тому що знаходиться в полі категорії естетичного освоєння світу автором «Гордості і упередження». Таким чином, наш літературний та критичний аналіз «Гордості і упередження» передбачає використання цілого комплексу дисциплін, і щодо цього необхідно знову підкреслити важливість комплексної методології у виборі прийомів і підходів

до аналізу даного твору, загалом, міждисциплінарного підходу до аналізу твору.

Під час широкого використання постмодерністської методологічної критики –гендерних досліджень, семіотики, герменевтики, психоаналітики, теорії комунікації і т.д., які, безсумнівно, використані в даній роботі. Необхідно підкреслити наступну методологічну установку: використання постмодерністських методів критики не пов'язано в нашій роботі з відкиданням «старих», традиційних методів критики. Важливо виявити раціональне і актуальне в попередніх і постсучасних методологічних прийомах.

Проблема будь-якого тексту художнього твору як «соціального тексту» підкреслює розгляд твору в його соціальній дії.

Під час дослідження стильових особливостей роману видається важливим звернення до прийомів наративної типології, до категорій наративного аналізу: «голосу», античним модусам презентації і модусам оповідання, до виведення оповідальної форми. Останнє з необхідністю виводить на концепцію «точки зору» (“pointofview”), що дозволить провести розмежування між «суб'єктивною розповіддю» (“subjectivetelling”) та об'єктивним показом (“objectiveshowing”). Безперечно, такий аналіз неможливий без звернення до проблеми оповідача, наратора (“narrator”). Саме тут на передній план виходить проблема дискурсу, тобто дискурсивного аналізу, де в центрі уваги мікрорівень різних дискурсів, наочно зафіксованих в тексті. Таким чином, в дискурсивному аналізі вивчається коло питань про рефлексивність та інтертекстуальність художнього тексту, яке близьке до проблематики взаємовідносин «свого» та «чужого» слова, що є методологією герменевтичного аналізу. Загалом, все сказане вище, свідчить про введення принципу текстоцентризму; оскільки основною функцією мови є комунікативна, то й основним компонентом комунікації є текст: всімовні реалії набувають істинний сенс лише в тексті.

Всі вищеперераховані методологічні підходи надані в магістерській роботі та працюють при дослідженні заявленої теми.

Висновки до розділу 1.

Дослідники звертають увагу на той факт, що жінки письменниці в історії будь-якої літератури, зазвичай, ігноруються або їм відводять місце «на задньому плані» літературного процесу. Гендерні стереотипи багато в чому визначали і визначають сприйняття художніх творів: якщо художнє письмо є «чоловічим», то історія літератури також повинна бути історією авторів-чоловіків.

Дослідники творчості Дж. Остін, як в західному світі, так і в Україні, доказують, що ідеал незалежної жінки, який виник в філософсько-літературній творчості Просвітництва, похитнув есенціалістські основи розгляду жінки як нижчого у порівнянні з чоловіком створіння, яке володіє більш низькими естетичними та духовними якостями.

В працях, присвячених «жіночій літературі», стверджується, що англійська жіноча проза XVIII– першої половини XIX ст. підготувала ґрунт для виникнення такого феномену як фемінізм. В художніх творах англійських «феміністок до фемінізму» (К. Маколей, М. Еджвоурт, М. Волстоункрафт) відбувається об'єктивне відображення відповідного культурного феномену – моральної рівності чоловіків і жінок і відповідного статусу окремої жінки як особистості.

Головна заява романів Дж. Остін полягає в тому, що жінки володіють такою ж раціональністю, як і чоловіки, і тому повинні мати моральний статус «раціональних індивідів». Останнє, на думку вчених, являє собою особливу цінність в романах Дж. Остін.

«Розумні героїні» Дж. Остін володіють сильним розумом, залізною волею та твердим серцем, їх головний ворог – це сентиментальність, яка була наріжним каменем відповідного стереотипу, зазначають літературознавці в своїх аналізах роману Дж. Остін «PrideandPrejudice».

Проте, як відзначається, Дж. Остін не акцентує в жінках «сильний характер». Більш за все вона цінила «ненав'язливу дієздатність», і саме в цьому її розуміння жіночності.

Проблема заміжжя, як визнають вчені, займає центральне місце в «Гордості і упередженні». Ця тема опосередковано чи прямо пов'язана з мотивом грошей, що безсумнівно відображає об'єктивну реальність статусу жінки на початку XIX ст.

Загальноприйнята думка, що Дж. Остін недосяжна в своїй сфері. Вона зробила неможливим для будь-якої жінки посилатися на свою статтю в якості вибачень за відсутність художнього стилю чи недбалість письма.

Теоретико-методологічні основи дослідження розроблялися виходячи з предмету, об'єкту, цілей і задач, які вирішувалися під час наукового аналізу. Одним із визначаючих фактів при виборі методології слугував той факт, що об'єктом дослідження є історичний контекст всесвітньої літератури, тому порівняльно-історичні методи аналізу займають важливе місце в роботі над літературною спадщиною Дж. Остін.

Необхідно зазначити, що в якості одного із основних методологічних принципів в роботі досліджується визначення гендера як методології загалом. В даному дослідженні автор також спирається на теорію соціального конструювання гендеру, на використання методу герменевтичної інтерпретації, підходів феноменології, компаративістського аналізу, прийомів співпадіння логічного. Загалом, робота побудована на комплексному підході з елементами системного аналізу.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ І ВПЛИВ РОМАНУ ДЖ. ОСТІН «ГОРДИСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ» В РОЗВИТКУ БРИТАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.

2.1. Британське просвітництво: жінки та культура в творчості Дж. Остін.

ХІХ століття як один із найважливіших етапів розвитку світової літератури запам'яталося новими художніми течіями та напрямками. Воно не залишилося статичним в англійській літературі, причому тут зіграли роль також і його соціально-економічні і політичні положення. Невипадково літературний рух романтизму як реакція на широко поширений раціоналізм ХVІІІ століття також виник на цьому етапі. Саме тоді починає формуватися та поширюватися перша хвиля фемінізму, і це репрезентовано в англійській літературі яскраво та переконливо.

Згідно з Кембриджським онлайн-словником, фемінізм — це «віра в те, що жінкам повинні бути надані ті ж права, влада та можливості, що й чоловікам, і до них слід ставитися так само, або набір заходів, спрямованих на досягнення цього стану»[23].

В сучасній історії фемінізму, теорії постмодерну, проводиться розмежування між ліберальним фемінізмом (проектом модерну) та радикальним (постмодерним) фемінізмом. Ліберальний фемінізм глибоко вкорінений в новому часі — модерні як раціоналістський проєкт емансипації, який спершу був натхненний ідеалами революційного Просвітництва в Франції та Америці, класично сформованими М. Волстоункрафт в її відомій книзі «Захист прав жінок» (1792).

Барбара Кейн, сучасний історик-феміністка, вважає, що той факт, що термін «фемінізм» був введений лише наприкінці ХІХ століття і що не було загальновизнаної теорії, яка заснувала боротьбу за права жінок, ускладнює окреслення будь-якої загальновизнаної феміністичної традиції. Однак

великий інтерес до «жіночого питання» протягом століття призвів до широких дебатів про статеві відмінності, гендерну ієрархію та права та обов'язки жінок. Те, що зараз вважалося б феміністськими ідеями, охоплювало широкий спектр питань, включаючи значення статевої відмінності, інтелектуальні та практичні здібності жінок, гнітливий характер подружнього та сімейного життя, а також право жінок на освіту, правову та політичну діяльність. Феміністські ідеї висловлювалися в багатьох різних формах: у літературі, періодичних есе, а в другій половині століття дедалі частіше в полемічних памфлетах і журналах. Ці ідеї зазнали значних змін протягом століття, оскільки радикалізм кінця XVIII та початку XIX століть поступився місцем більш поміркованому підходу в середині XIX століття, а потім повторному утвердженню радикального фемінізму як частини фемінізму в кінці XIX століття [24, с.383-401].

Дослідники стверджують, що феміністичний дискурс на початку XIX ст. вівся не в прямій формі, а тонко і приховано [25]. Б. Хельдт помічає, що в творах письменниць першої половини XIX ст. можна спостерігати потенційне бажання звільнитися від диктату чоловічого канону [25]. А. Колодні бачить в жіночій прозі XIX ст. «знаки пригніченого бунту» [26]. Прихильники парадигми унікальності жіночої психології переконані, що «Інший» голос жінки має соціально-культурне походження, і це «відхилення» від чоловічої норми розглядається з позитивної точки зору. М. Нейлен вважає, що феміністська критика повинна стати дослідженням «всього і всіх» з жіночої точки зору [27].

Безсумнівно, жіночу літературу неможна розглядати ізольовано від літературного контексту, від чоловічої літератури. Не можна не погодитися з вченими, які стверджують, що літературні тексти постають в цьому сенсі важливими джерелами незалежно від того, написані вони жінками чи чоловіками. Література, таким чином, є і дзеркалом гендерних конструкцій. Як зазначає Е. Шоуолтер, гендерна теорія наполягає, що все письмо, не тільки жіноче, обумовлене гендером, аналіз гендеру в літературному

дискурсі дає свободу для літературного аналізу, вбирає в себе всі рівні тексту. «Інша» жінка, робить висновок Шоуолтер, може здатися примарною, але «для нас вона сповнена життя, значима та необхідна» [28].

В історичній перспективі представляється ключовим вивчення тематики і пріоритетів жінок-письменниць, тому необхідно прослідкувати за тенденціями та взаємозв'язками протягом всього періоду розвитку «жіночої літератури». Її літературний розвиток в Англії XVII-XVIIIст. може особливо бути відмічений, беручи до уваги значне досягнення прози М. Кавендіш, віршів А. Фінч і п'єс А. Бен. Англійська художня проза в XVIII ст. значно розширила свої кордони в морально-етичному плані. Нові теми розглядаються по-новому, спонукаючи авторів значно розширити свою аудиторію. Серед нових тем однією із найважливіших була проблема природи жінки і її статусу в суспільстві. Серед нових авторів з'явилося багато жіночих імен: М. Естел, М. Чадлей, К. Телбот, Х. Мор, М. Еджворт, К. Маколей і, звичайно, М. Волстонкрафт.

М. Волстонкрафт, автор романів «Mary», «Maria, or the Wrongs of Woman», розглядала жанр роману як рухаючий засіб для розповсюдження своїх ідей [29, с.94]. Свій відомий «Захист» вона опублікувала в 1792 р. М. Волстонкрафт зіграла, як доказують вчені, велику роль в творчості Дж. Остін, що не було просто прямим впливом старшої за віком письменниці на більш молоду, але підкреслюється, що вона досліджувала загальну для них традицію феміністського розвитку. Вплив Волстонкрафт на Дж. Остін проявився в багатьох аспектах, але перш за все, в трактуванні теми виховання і освіти жінок. «Справжня свобода, пише Волстонкрафт, і для чоловіка, і для жінки, це слугує тому раціональному принципу, який називають Богом» [30, с.46]. І ця ідея, відмічають вчені, лежить також в основі романів Дж. Остін, незважаючи на їх достатньо явний феміністський посил [31].

В романах Джейн Остін оповідається про жінок, які зазнали труднощів та знайшли справжню любов. Її головні герої – це вільні жінки, які

захищають свій вибір. В той час на початку XIX столітті писати романи тільки про жінок, їх почуття та думки було доволі сміливим заняттям. Це вважалося елементом феміністської думки і не сприймалося ідеологією, яка правила в суспільстві [8].

Хоча фемінізм почав набирати популярності з другої половини XX століття, романи Джейн Остін наповнені феміністськими мотивами, елементами ідей гендерної рівності та прав жінок. Незважаючи на те, що деякі дослідники вважають Джейн Остін письменником-романтиком, стверджуючи, що більшість її романів написані про сім'ю та шлюб, насправді вона була реалістом, який намагався відобразити проблеми того часу[32].

Загальновідомо, що за часів Джейн Остін не існувало реальних способів для молодих жінок «благородного» походження стати незалежними. Професії, університети, політика і таке інше були закриті для жінок. Ті ж нечисленні можливості роботи, які у них були, наприклад, гувернантка, звичайно не дуже високо оплачувалися та не вважалися престижними.

Жінки, які не вийшли заміж, могли жити тільки разом зі своїми родичами. Тому шлюб був єдиним способом чи то покинути батьківський дім, чи то уникнути незavidної перспективи роботи гувернанткою чи компаньйонкою. І взагалі, стати старою дівою не вважалося вдалою долею. До того ж існував тиск з боку сім'ї[8, с.139].

Стурбованість Дж. Остін грошовим питанням в шлюбі може залишити хибне враження у сучасних читачів. Всі героїні, навіть «розумні», приділяють увагу матеріальній стороні шлюбу. Але для цього були суттєві підстави. По-перше, шлюб був на все життя: англійське право щодо розірвання шлюбу було абсолютно середньовічним. Єдиним приводом для розлучення була подружня невірність дружини: чоловік, який бажав розлучитися зі своєю дружиною з цього приводу, мав був отримати дозвіл парламенту на судовий процес. Взагалі, сам процес відбувався між чоловіком та ймовірним коханцем, дружина залишалась осторонь. Все це коштувало чималих грошей, і тільки дуже заможні люди могли дозволити собі

розлучення. Була також можливість окремого проживання, наприклад, з приводу жорстокого відношення, але в такому випадку жоден з подружжя не мав права на повторний шлюб, і чоловік мав абсолютне право на опіку над дітьми, він міг навіть не дозволяти дружині бачитися з ними. По-друге, будь-яка власність, яка належала жінці до шлюбу, автоматично переходила до рук її чоловіка. Зворотним боком цієї медалі були вимушені шлюби заможних спадкоємців, коли сім'я наполягала на тому, щоб власність опинилася в надійних руках [8, с.139].

Тобто Дж. Остін не проходить повз головного, вирішального питання її часу: питання долі особистості в суспільстві, де перемагають буржуазні відносини, і в цьому як неодноразово зазначали критики, її безсумнівна заслуга як письменника-реаліста. Але, з іншого боку, дуже важливо, що в образі її головних героїнь постають жінки «розумні», які керуються “sense” (здоровим глуздом), а не “sensibility” (чуттєвістю). Хоча ця антитеза буда художньо осмислена Дж. Остін в першому романі з однойменною назвою, в «Гордості і упередженні» продовжує звучати мотив значення здорового глузду в житті особистості (жінки), відмова від сентиментальності як чуттєвості. Дж. Остін знов ламає стереотипні уявлення її суспільства про поведінку чоловіків і жінок в певних життєвих ситуаціях [8, с.140].

Наприклад: “You shall not, for the sake of one individual, change the meaning of principle and integrity, nor endeavour to persuade yourself or me, that selfishness is prudence, and insensibility of danger security for happiness” [33, с.131] («Не треба заради якоїсь однієї людини міняти значення таких понять, як принциповість і цілісність характеру, не треба намагатися переконати себе чи мене у тому, що егоїзм – це обачливість, а захищеність від негараздів, почуття безпеки – це щастя» [34, с.125]). “And they are really to be married!” cried Elizabeth, as soon as they were by themselves. ‘How strange this is! And for THIS we are to be thankful. That they should marry, small as is their chance of happiness, and wretched as is his character, we are forced to rejoice” [33, с.292] («– Невже вони й справді одружаться?! – вигукнула Елізабет, тільки-но вони

лишилися удвох. – Усе це так дивно! І *отакій* розв’язці ми мусимо радіти! Ми мусимо радіти їхньому одруженню попри жалюгідність шансів на їхнє щасливе подружнє життя та попри всю мерзотність його персони!» [34, с.272]).

Саме за допомогою любовної лінії Дарсі та Елізабет в «Гордості і упередженні», яка привела їх до вінця, Джейн Остін показує ті характерні риси, які складають щасливий шлюб. Головне – це те, що почуття не може розвиватися лише завдяки зовнішніх вражень, а повинно поступово зростати між людьми під час процесу пізнання один одного. Взаємопорозуміння – основа їх взаємовідносин, на яких будується їх щасливий та стабільний шлюб. Наприклад: (“She respected, she esteemed, she was grateful to him, she felt a real interest in his welfare; and she only wanted to know how far she wished that welfare to depend upon herself, and how far it would be for the happiness of both that she should employ the power, which her fancy told her she still possessed, of bringing on her the renewal of his addresses” [33, с.255] («Вона поважала його, вона високо цінувала його якості, вона була йому вдячна, вона була зацікавлена в його щасті. Їй лише треба було з’ясувати – *наскільки* вона хоче, щоб його щастя залежало від неї самої, і *наскільки* це сприятиме щастю їх обох, якщо вона скористається своєю владою (а щось підказувало, що таку владу вона все ще має) і дозволить йому поновити свої пропозиції» [34, с.238])).

“Elizabeth honestly and heartily expressed her delight in the prospect of their relationship. They shook hands with great cordiality; and then, till her sister came down, she had to listen to all he had to say of his own happiness, and of Jane’s perfections; and in spite of his being a lover, Elizabeth really believed all his expectations of felicity to be rationally founded, because they had for basis the excellent understanding, and super-excellent disposition of Jane, and a general similarity of feeling and taste between her and himself” [33, с.334] («Елізабет емоційно і щиро висловила свою радість із приводу їхнього майбутнього споріднення. Вони сердечно потисли одне одному руки; а потім чекаючи на

сестру, вона вислухала все, що він хотів їй сказати про своє щастя, про достоїнства Джейн; незважаючи на його закоханість, Елізабет дійсно вірила в те, що всі його очікування щастя мають під собою раціональне підґрунтя, бо для цього вони мали чудове взаєморозуміння, прекрасну вдачу Джейн і загальну схожість почуттів і вподобань» [34, с.312]).

В «Гордості і упередженні» вона критикує ті елементи шлюбу, які в її час викликали неприязнь прогресивно мислячих жінок: життя жінки в суспільстві, в якому не було простору для жіночого інтелекту, суспільстві, в якому не було місця для жіночої ініціативності та підприємливості, в якому, не було і мови про незалежність жінки [8, с.140]. Наприклад: “Poor Lydia’s situation must, at best, be bad enough; but that it was no worse, she had need to be thankful. She felt it so; and though, in looking forward, neither rational happiness nor worldly prosperity could be justly expected for her sister, in looking back to what they had feared, only two hours ago, she felt all the advantages of what they had gained” [33, с.295] («Так, ситуація бідної Лідії дійсно погана, і це – в найкращому разі, але треба дякувати Богові, що вона не є ще гіршою. Елізабет добре це усвідомлювала; і хоча, заглядаючи в майбутнє, вона не мала ніяких резонних підстав сподіватися ні на їхнє тихе сімейне щастя, ні на багатство та повагу товариства, все ж, згадуючи свої страхи лише якихось дві години тому, вона прекрасно розуміла, як їм усім поталанило» [34, с.275]). “In marrying your nephew, I should not consider myself as quitting that sphere. He is a gentleman; I am a gentleman’s daughter; so far we are equal” [33, с.343] («Я не вважаю, що одруження з вашим племінником означатиме розрив із цим колом. Він – дворянин, а я дворянська дочка, так що з цього погляду ми – рівня» [34, с.320]).

Варто зазначити, що романи Джейн Остін особливо важливі для аналізу питання, яке пов’язане з соціальним положенням жінки в зазначений період. Головними героями письменниці є жінки, які не тільки потрапили в певні скрутні ситуації, але й ті, хто воліє вільно виражати свої почуття, права та не хочуть, щоб їх продавали як товар. Такі образи можна назвати вісниками ідей

фемінізму, який як нова ідейно-політична течія почав набирати популярність в другій половині ХХ століття. Наприклад: “Oh! certainly, cried his faithful assistant, no one can be really esteemed accomplished who does not greatly surpass what is usually met with. A woman must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages, to deserve the word; and besides all this, she must possess a certain something in her air and manner of walking, the tone of her voice, her address and expressions, or the word will be but half-deserved” [33, с.36] («Авжеж, – вигукнула його вірна помічниця, – посправжньому розвиненим та освіченим може вважатися лише той, хто набагато переважає те, з чим зазвичай доводиться зустрічатися. Щоб заслужити таку характеристику, жінці треба дуже добре знатися на музиці, співах, малюванні, танцях та сучасних мовах; а щоб ця характеристика не була заслуженою лише наполовину, жінці, крім усього цього, треба ще мати щось неординарне у своїй зовнішності, у тональності голосу, а також у манері рухатися, звертатися і висловлюватися» [34, с.36]).

Таким чином, Шарлотта, героїня роману «Гордість і упередження», яка бажала врятувати своє життя шлюбом з заможним чоловіком, є типовим прикладом жінки вікторіанської епохи. Наприклад: “It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife” [33, с.1] («Загально визнаною істиною є те, що одинак – та ще й при грубеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися» [34, с.3]).

Проте Елізабет, головна героїня твору, не думає лише про матеріальні речі, вона прагне обрати чоловіка опираючись на свої думки та почуття. Наприклад: “Nothing could give either Bingley or myself more delight. But we considered it, we talked of it as impossible. And do you really love him quite well enough? Oh, Lizzy! Do anything rather than marry without affection. Are you quite sure that you feel what you ought to do?” [33, с.359] («І для Бінглі, і для мене це було б просто чудово. Але коли ми розмовляли про вас, то вирішили, що це неможливо. А ти дійсно любиш достатньо сильно, щоб вийти за нього заміж?

Ой, Ліззі! Роби, що хочеш, але не виходь заміж без любові. Ти й справді певна у своїх почуттях? І чи дійсно ти відчуваєш те, що слід?» [34, с.336]).

В XVIII-XIX століттях, тобто в часи Джейн Остін, жінки більше читали романтичні твори. І це було не випадково. Як вже зазначалося, в ті часи жінки не були частиною промисловості, робочою силою. Навіть жінки, яких змушували працювати, майже ніколи не зустрічали прихильне ставлення з боку суспільства та чоловіків, тому що демонстрували свою приналежність до робочого, або нижчого, класу, до якого вони належали. Жінка повинна була бути ніжною та не дозволяти шкірі своїх рук тріскатися від холоду. Для жінок, які проводять більшість свого часу вдома, читання було найважливішою справою.

Більшість головних героїв-жінок Джейн Остін, маючи низький рівень освіти, який склався через класову нерівність, намагалися заповнити пробіл читанням, самоосвітою. В результаті, вони багато в чому краще розуміли суспільство в якому жили, своє оточення, свої власні бажання та наміри. Наприклад, Елізабет у порівнянні з іншими своїми сестрами не малювала, але читання було одним з її хобі.

Варто підкреслити, що всі шість романів Джейн Остін просвітлювали жінок того часу, виявляючи та формуючи в них певні феміністські риси.

Романи Джейн Остін були написані тоді, коли жінки вже починали замислюватися про свої права та свободи. Її романи відіграли велику роль в формуванні духовних та соціальних передумов фемінізму. Дж. Остін завжди стверджувала, що чоловіки і жінки мають однакові права в соціальному житті. Створений нею персонаж, такий як Елізабет, був першою вільнодумною жінкою вікторіанської епохи. В своїх творах вона також критикувала жінок, які не виявляли зацікавленості до освіти і вбачали своє спасіння лише в шлюбі з багатими чоловіками. Вона висміювала їх з гіркою іронією. Наприклад: "I see what you are feeling, – replied Charlotte. – You must be surprised, very much surprised—so lately as Mr. Collins was wishing to marry you. But when you have had time to think it over, I hope you will be satisfied with

what I have done. I am not romantic, you know; I never was. I ask only a comfortable home; and considering Mr. Collins's character, connection, and situation in life, I am convinced that my chance of happiness with him is as fair as most people can boast on entering the marriage state" [33, с.121] («Знаю, що ти відчуваєш, – відповіла Шарлотта. – Напевне, здивована, вкрай здивована, тому що зовсім недавно містер Коллінз хотів узяти шлюб з тобою. Та коли ти гарненько про все це подумаєш, то, гадаю, схвально поставишся до мого вчинку. Мені чужі романтичні настрої, ти ж знаєш. Я ніколи їх не мала. Все, що мені потрібно, – це затишна домівка, а враховуючи вдачу містера Коллінза, його родинні зв'язки та становище, я переконана, що маю з ним не менший шанс на щастя, ніж більшість тих, хто починає подружнє життя» [34, с.117]).

В романі Джейн Остін «Гордість і упередження» ідеальною жінкою для суспільства є Елізабет Беннет. Її можна вважати однією з перших представниць феміністської течії, яка набирала свою популярність в другій половині ХХ століття. В образі Елізабет Беннет ми бачимо прагнення жінок до самоствердження. За словами Джейн Остін, свобода жінок важлива для того, щоб у них було самодостатнє місце в суспільстві. Отже, вони повинні завжди боротися за свою свободу.

2.2. Символічні мотиви роману Дж. Остін «Гордість і упередження».

Як представляється, варто почати з загального розгляду символізму в романах Дж. Остін. Вона, безумовно, не покладається в «Гордості і упередженні» на яскраві вражаючі символи для вираження своїх інтелектуальних і емоційних концептів. В «Гордості і упередженні», безумовно, немає символізму Мелвілла чи Дікенса. Остін використовує значно скромніші символічні прийоми, однак, при цьому досягає яскравих результатів. Вона часто використовує повторювані посилання на ті чи інші «об'єкти» чи якусь певну діяльність в якості засобів для порівняння

персонажів по відношенню до тих основних цілей, за якими вона слідувала під час написання роману. Вона також багато в чому покладається на драматичний модус оповіді (використовуючи термін наратології), вона любить «сцени» з розмитими персонажами, які розмірковують на загальні теми, і використовує ці сцени в символічній манері.

Наприклад, необхідно зазначити: книги, бібліотеки та читання згадується в романі багато разів і, безумовно, ці референції багато повідомляють читачам в інтелектуальній схемі роману. Наприклад: “Allthishemustpossess — addedDarcy, — andtoallthishemustyetaddsomethingmoresubstantial, intheimprovementofhermindbyextensivereading” [33, с.36] («Так, їй треба мати все це, – зауважив Дарсі, – але до всього цього їй треба додати і дещо дуже суттєве – розвиток власного розуму через прочитання великої кількості книжок» [34, с.36]).

Образ бібліотеки стає характерною рисою, в даному випадку головною відмінністю між Бінглі і Дарсі. «Мотив» бібліотеки також передбачає відмінність характерів містера Беннета і Дарсі. Містер Беннет, як і Дарсі, володіє гарною і великою бібліотекою, але відмінність в тому, що для містера Беннета бібліотека – це засіб «втечі» від сімейних обов’язків: “Aftertea, Mr. Bennetretiredtothelibrary, aswashiscustom, andMarywentupstairs toherinstrument [33, с.332] («Після чаювання містер Беннет, за звичкою, усамітнися в бібліотеці, а Мері пішла нагору до фортепіано» [34, с.309]).

Як і чому герої роману читають також має символічний характер: “MissBingley’sattentionwasquiteasmuchengagedinwatchingMr. Darcy’sprogressthroughHISbook, asinreadingherown; andshewasperpetuallyeithermakingsomeinquiry, orlookingathispage” [33, с.67] («МісБінглі, поглинута своєю книгою, встигала все ж таки спостерігати і за тим, як містер Дарсі читав *свою*; вона безперервно або робила якесь зауваження, або заглядала в його книгу» [34, с.50]);

“Nominally engaged with one of the largest folios in the collection, but really talking to Mr Bennet, with little cessation, of his house and garden at Hunsford” [33, с.68] («Начебто проглядаючи один з найбільших фоліантів у зібранні, а насправді ж майже безперервно теревенячи про свій будинок і садок у Гансфорді» [34, с.66]).

Музика – ще один важливий мотив в «Гордості і упередженні». Вона може слугувати, як в сцені з Мері і Елізабет, в якості антитези/дихотомії «мистецтво – природа», музика також виступає як основа для порівняння Елізабет і міс Бінглі. Наприклад: “A woman must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages, to deserve the word; and besides all this, she must possess a certain something in her air and manner of walking, the tone of her voice, her address and expressions, or the word will be but half-deserved” [33, с.36] («Щоб заслужити таку характеристику, жінці треба дуже знатися на музиці, співах, малюванні, танцях та сучасних мовах; а щоб ця характеристика не була заслуженою лише наполовину, жінці, крім усього цього, треба ще мати щось неординарне у своїй зовнішності, у тональності голосу, а також у манері рухатися, звертатися і висловлюватися» [34, с.36]). Міс Бінглі намагається використовувати коментарі в якості засобу для взаємопорозуміння між собою і Дарсі. Міс Бінглі пристрасно прагне показати свою майстерність в грі на фортепіано, переслідуючи ту ж саму ціль. Наприклад, “Miss Bingley moved with some alacrity to the pianoforte; and, after a polite request that Elizabeth would lead the way which the other as politely and more earnestly negatived, she seated herself [33, с.47] («Міс Бінглі з готовністю рушила до фортепіано. Її ввічливо попрохали дати Елізабет зіграти першою, та вона так само ввічливо, але рішуче проігнорувала це прохання і всілася-таки за інструмент сама» [34, с.47])).

Музичний мотив грає гарну роль у визначенні місця леді Кетрін де Бург в моделі романних цінностей: “Of music! Then pray speak aloud. It is of all subjects my delight. I must have my share in the conversation, if you are speaking

of music. There are few people in England, I suppose, who have more true enjoyment of music than myself, or a better natural taste” [33, с.167] («Тоді, будь ласка, розмовляйте гучніше. З усіх тем це моя найулюбленіша. Оскільки ви говорите про музику, то я теж хочу брати участь у цій розмові. Гадаю, що мало є в Англії людей, котрі з більшою, ніж я, насолодою слухали б музику і розбиралися б у ній краще за мене» [34, с.158]).

Прекрасний ландшафт в Пемберлі – значний символ у визначенні характеру Дарсі. Елізабет, як вже згадувалося, зачаровує його «природністю», і тут знову з’являється дуальність «мистецтво – природа», проте з тим, що Дарсі поділяє смаки Елізабет.

Тематичні відносини героїв роману до танців і їх поведінка на балах також виступають у ролі символів. Один полюс шкали представлений Дарсі з його явним несхваленням танців як «діяльності», – інший, – надмірний ентузіазм Кітті і Лідії Беннет на балу – зовнішній і дуже помітний знак їх легковажності і низьких інтелектуальних «запитів». Елізабет у своїй розмові з полковником Форстером виступає в якості необхідної «золотої середини».

Дж. Остін вдалося зробити символом навіть таку повсякденну діяльність як прогулянки. Тут можна знову прослідкувати дихотомію «природне – штучне»: Елізабет любить блукати полями, гуляти в гаях, насолоджуючись невикоріненою людиною красою Північної Англії. Щодо «наративної побудови» роману варто знову відзначити її «драматичний» характер. Остін використовує «розмовні сцени» (перший розділ – наочний приклад цього), доречно згадати у зв’язку з цим розмову про «гордість» Дарсі: “But I can guess how it was; everybody says that he is set up with pride, and I daresay he had heard somehow that Mrs. Long does not keep a carriage, and had come to the ball in a hack chaise [33, с.17] («Я здогадуюсь, як воно насправді; всі кажуть, що містер Дарсі ледь не лусне від пихи – і тут він якось довідується, що місіс Лонг не має власної карети і прибула на бал у найманому фаєтоні» [34, с.18]). “One cannot wonder that so very fine a young man, with family, fortune, everything in his favor, should think highly of himself.

If I may so express it, he has a RIGHT to be proud [33, с.18] («Немає нічого дивного в тому, що такий витончений та елегантний молодик, на чийому боці всі переваги – і родовитість, і багатство, – має про себе дуже високу думку. Якщо можна так висловитися – він має право бути гордовитим [34, с.18]. Безліч подібних «розмовних сцен» зустрічається протягом всього роману.

В даному контексті необхідно зачепити деякі принципи наратології. Оскільки символічний афоризм роману – його фраза: “It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife” [33, с.1] («Загально визнаною істиною є те, що одинак – та ще при грубеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися» [34, с.3]) являє собою «відкриття сцени дії», початок «історії», який репрезентує собою «сцену» як модус репрезентації. Як відомо, на основі наративних категорій (П. Лаббок) виводяться оповідальні форми, і даний роман Дж. Остін – переконливий приклад «драматизованого оповідання».

Остін, як правило, пише про звичайні, правильні речі, теми і людей, але витягуючи безліч символічних моментів, здавалося б з незначного – в своїх літературних порівняннях, – матеріалу. Її символізм будується на «економії» стилістичних засобів та прийомів: вікторіанські надмірності та відомість стилю не властиві її художньому методу. Джейн Остін створює красу свого роману, користуючись мінімалізмом матеріалу, досягаючи ефекту виразності за допомогою старанно підібраних деталей в пропорціях деякого символічного «применшення», стилістичної «невиразності», свого роду «заниження», «економія» засобів та прийомів стилістики.

Висновки до розділу 2.

Підбиваючи підсумки дослідження ролі жінки в культурі британського Просвітництва і символічних мотивах, які відображають сприйняття Просвітництва жінками того періоду, варто акцентувати увагу на наступних висновках.

В XVIII ст. ліберальне мислення вперше зробило предметом свого постійного дослідження питання про місце жінки в суспільстві та причини їх підлеглого стану. Ідеал незалежної жінки, який виник в філософсько-літературній творчості просвітників, пробив пролом в есенціалістському підході і дав можливість розглядати жінку в якості раціонального створіння, яке має естетичні та духовні якості.

Англійська жіноча проза кінця XVIII – початку XIX ст. підготувала ґрунт для виникнення такого феномену як фемінізм. В художніх творах великих романістів М. Еджворт, М. Волстонкрафт, М. Хейз, Дж. Остін і багато інших письменниць відбувається об'єктивне відображення відповідного культурного феномену – затвердження верховенства розуму в духовному житті даної епохи.

Головна заява англійського жіночого роману початку XIX ст. полягає в тому, що жінки мають таку силу розуму що й чоловіки, вони раціональні і духовні. Позитивні героїні роману «Гордість і упередження» Дж. Остін не страждають «комплексом кастрації», вони не заздять чоловікам і не хочуть бути чоловіками. Їх головний ворог – це легковажність і «чутливість», які наповнювали уми та душі негативних героїнь «Гордості і упередження».

Безперечно, любов, - у Остін це шлюб -, займає головне місце в «Гордості і упередженні», але почуття її головних героїнь не роблять їх маріонетками в руках «лялькаря»-чоловіка. Елізабет жіночна і приваблива, але розум контролює її емоції. Тільки розсудливість і помірність – гідні «розумної жінки» схильності, але придбати їх можливо отримавши відповідну освіту і виховання, – “accomplishments” - в дискурсі того часу і соціокультурній атмосфері. Саме так Дж. Остін руйнує романтичні стереотипи свого часу.

Один із головних символічних мотивів «Гордості і упередження» - це мотив “accomplishments”, серед яких головний – це читання і любов до книг. Для Дж. Остін отримання «щасливого шлюбу» неможливо без здобуття жінкою своєї ідентичності. Звідси важливість символічного значення

«розмов» (“conversations”), в яких декілька персонажів дають протилежні коментарі на ті чи інші «загальні теми», що ще раз свідчить про бажання письменниці надати свого роду психологізм роману в трактуванні його героїв.

«Економія» в використанні символів і символізму в романі, яка відмічається багатьма прикладами, побудована, головним чином, на дихотоміях: «гордість – упередження», «природне – штучне», «раціональне – емоційне». Ефект, який пропонується письменницею, будується на художній майстерності в використанні деталей і пропорцій, в «сценічній побудові» її розділів, в певному «заниженні» стилістичних засобів, які були так популярні в її часи (наприклад, М. Волстонкрафт, пізніше – Діккенс та інші вікторіанці).

РОЗДІЛ 3. ЛІТЕРАТУРНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПЛАН РОМАНУ: ШЛЯХИ ЖІНКИ ДО ЩАСТЯ В РЕПРЕЗЕНТАЦІЯХ ГОЛОВНИХ ГЕРОІВ

3.1. Роль жінки в романі Дж. Остін «Гордість і упередження».

Джейн Остін, як відомо, часто згадується в історії британської, і загалом, світової літератури, як визначна романістка Британії. Її життя, як відомо, було позбавлено будь-яких значних подій, що власне і отримало відображення в образі її найулюбленішої героїні Елізабет Беннет. Її оточення, яскраво репрезентоване в «Гордості і упередженні», це збідніле дворянство, сільські священнослужителі, гідні сквайри, дурні сноби і жінки, які полюють за чоловіками, в мініатюрі відображають британський світ початку ХІХ ст. – епохи пізнього Просвітництва.

Визнання прийшло до Дж. Остін повільно, власне, справжній бум її популярності припадає на кінець ХХ ст. В її часи мало хто із її сучасників знав що-небудь про автора «Гордості і упередження». Через патріархатні культурологічні установки жінки-письменниці віддавали перевагу публікувати свої твори анонімно. Сама Джейн Остін підписала свій перший роман «Чуття і чуттєвість» визначенням «Твори однієї дами». Брат Дж. Остін, Генрі, в своїх «мемуарах» стверджує, що, якби вона прожила довше «ніяка слава не змусила б її поставити своє ім'я на жодному творі її пера».

Уявне занепокоєння грошовим питанням у шлюбі, позначене в романах Дж. Остін, може залишити хибне враження у сучасного читача. Всі її герої, позитивні, «розумні», в тому числі, приділяють увагу матеріальній стороні шлюбу. Але для цього були значні підстави. По-перше, до шлюбу йшли на все життя, англійське право з шлюботорозлучного процесу було абсолютно середньовічним. По-друге, будь-яка власність, якою володіла жінка до заміжжя, автоматично переходила до її чоловіка. Таким чином, Дж. Остін не проходить повз головного, вирішального питання її часу: питання про долю

особистості (як чоловіка, так і жінки) в суспільстві, в якому перемагають буржуазні відносини.

В цьому, як неодноразово відзначали критики, її безумовна заслуга як письменника-романіста. Але з іншого боку, дуже важливо, що в образі її головних героїнь постають жінки «розумні», які керуються “sense” («здоровим глуздом»), а не “sensibility” («чуттєвістю»). Хоча ця бінарна опозиція була художньо осмислена в її першому романі з однойменною назвою, в «Гордості і упередженні» продовжує звучати мотив значення здорового глузду в житті жінки як особистості, відмова від сентименталізму як чуттєвості. Джейн Остін в цьому романі руйнує стереотипні уявлення її суспільства про те, як поведуть себе чоловіки і жінки в певних життєвих обставинах.

Саме за допомогою любовної лінії Елізабет і Дарсі в «Гордості і упередженні» Дж. Остін показує ті характеристики, які складають щасливий шлюб. Головне – це те, що почуття не може зростати на основі зовнішніх вражень, видимості, а повинно поступово розвиватися між людьми в процесі їх пізнання один одного. Взаємопорозуміння, стверджує письменниця, основа тих взаємовідносин, на яких будується щасливий і стабільний шлюб. В «Гордості і упередженні» вона піддає критиці ті елементи шлюбу, які в її час викликали неприязнь прогресивно мислячих жінок: життя жінок в суспільстві, в якому не було і мови про незалежність жінок.

Вміння правильно мислити, правильно оцінювати себе і інших людей – така вимога, яка пред’явлена Дж. Остін і своїм героям. І тому її головна героїня, Елізабет, яка представляє «розсудливість», піддає сумнівам як свої емоції, так і почуття інших людей, вона відмовляється від втіх, які викликають хоч найменший сумнів.

Певна дидактична тенденційність, яка властива «Гордості і упередженню» (як і всім романам Дж. Остін), сама форма антиномії назви – «контрастного роману» – з усіма своїми недоліками, безумовно, приводить

до дидактичного напрямку з метою доказу правоти одного героя і помилки іншого.

Дж. Остін, використовуючи дидактику, яка загалом була популярна в Просвітництві, експліцитно відповідає на одне з фундаментальних питань Просвітництва: «Що є головним, визначаючим в людській природі?». При цьому вона як реаліст бачить значення емоцій, які доповнюють «філософію розуму», а не замінюють її.

«Гордість і упередження» — це роман про те, як кохання може пройти через багато незручних, важких і складних ситуацій і все одно перемогти, що відображено у стосунках між Елізабет і містером Дарсі. Джейн Остін змусила людей повірити, що незважаючи на безліч правил і упереджень суспільства, завжди є щось, що рухає світом. Всередині будь-якої людини завжди є якесь чисте почуття, наприклад, любов. Кохання схоже на ілюзію, і воно довершує щастя кожної людини. Однак у цьому романі «ймовірно» можна побачити всю темну сторону цього чоловічого суспільства. Ймовірно, тому, що ця історія вкрита романтичними сценами та любовними ілюзіями, фактами, які сподобалися б кожній дівчині, наприклад, у наступних цитатах, де містер Дарсі виглядає джентльменом, і у якого, зрештою, була б закохана кожна дівчина: “In vain I have struggled. It will not do. My feelings will not be repressed. You must allow me to tell you how ardently I admire and love you” [33, с.183] («Марно я старався. Це все надаремне. Я не зможу впоратися з власними почуттями. Дозвольте мені зізнатись, як палко я вас кохаю, як я обожнюю вас!» [34, с.172]). “You are too generous to trifle with me. If your feelings are still what they were last April, tell me so at once. My affections and wishes are unchanged, but one word from you will silence me on this subject for ever” [33, с.352] («Ви надто великодушні, щоб жартувати зі мною. Якщо ж з минулого квітня ваші почуття не змінилися, то так відразу і скажіть. Мої ж почуття і бажання залишаються незмінними, та єдине ваше слово може змусити мене більше ніколи не повертатися до цієї теми» [34, с.329]).

Тим не менш, ця історія була в суспільстві, орієнтованому на чоловіків, де чоловікам надавалося найбільше переваг: вони могли вибирати та приймати рішення, які хотіли, вони могли заробляти гроші та мати привілеї. Такий тип мислення (орієнтований на чоловіка) мав місце навіть тоді, коли країною керувала королева. Загальновідомо, що королева Вікторія була змушена жити в палаці зі своєю матір'ю в 30-х роках XIX ст., поки не вийшла заміж за Альберта, хоча, як пишуть історики, вони з матір'ю взагалі не розмовляли одна з одною.

Жінка, яка не вийшла заміж, могла жити лише разом зі своїми родичами (в певній мірі в подібній ситуації була й сама Джейн Остін).

Як вже зазначалося вище, шлюб був радше економічний договір, ніж союз двох справді кохаючих один одного людей. Для багатьох жінок вийти заміж було порятунком, спосіб отримати комфортне життя завдяки добробуту, який може забезпечити чоловік. Джейн Остін відобразила таку ситуацію у «Гордості і упередженні» за допомогою образу Шарлотти Лукас: «Happiness in marriage is entirely a matter of chance. If the disposition of the parties are ever so well known to each other in advance, it does not advance their felicity in the least. They always continue to grow sufficiently unlike afterwards to have their share of vexation ; and it is better to know as little as possible of the defects of the person with whom you are to pass your life» [33, с.21] («Щастя в подружньому житті – справа абсолютно випадкова. Навіть якщо майбутній чоловік та дружина добре знають характери одне одного і їхні характери так само добре один одному підходять, це аж ніяк не підвищує можливість того, що їхнє подружнє життя буде щасливим. Опісля схожі характери стають достатньо різними, щоб викликати роздратування і в чоловіка, і в жінки; краще знати якомога менше про вади людини, з якою тобі судилося прожити життя» [34, с.21]).

На думку Шарлотти, заміжжя було справою випадку, щоб мати краще життя, так як жінка сама по собі нічим не володіла. Любов же була

неважлива поки ти живеш комфортним життям та суспільство тебе добре сприймає. Ось чому і місіс Беннет так бажала, щоб її доньки швидше вийшли заміж. Вона лише прагнула їм кращої долі, визнання в суспільстві та спокійного життя.

Жінки повинні були виглядати щасливими та «ідеальними», але те що відбувалося всередині родини насправді відрізнялося від показного образу. Багато жінок безумовно дуже страждали, але суворе суспільство ніколи не чуло їх. Від них очікували «ідеальність», але ніхто не запитував про їх власне життя, їх рішення, думки та почуття.

Жіночі образи роману «Гордість і упередження» змальовані яскраво і виразно. Головна героїня роману, Елізабет Беннет – це найсміливіший образ. Вона не переймалася тим, що сказати, щоб виразити себе у суспільстві. Це розсудлива дівчина, яка точно знає, що вона хоче. Лізі, як ласкаво називав її батько, не здатна підлаштовуватися під бажання будь-кого іншого. Вона готова піти проти думок більшості, якщо впевнена, що запропоноване ними рішення не принесе їй щастя. Незважаючи на здоровий глузд, вона не позбавлена легкого та веселого характеру. Любить пожартувати та посміятися, прихильно ставиться до капризів її родини. Вона не така прониклива, але в цьому її чарівність. Згодом вона зможе розгледіти справжню особистість людини поруч. Вона судить їх опираючись на перше враження, але також може змінити свою думку, коли зрозуміє, що помилялася в людині. Хоча вона разом зі своїми сестрами і знаходилася під постійним тиском матері в плані пошуку чоловіка та розуміла всі складнощі життя її родини у випадку, якщо вона не знайде гідної пари, Елізабет не погодилася піти проти своїх почуттів, бо все ж таки бажала бути щасливою. Коли Лізі відмовила містеру Колінзу, її мати була дуже розгнівана та розчарована поведінкою своєї доньки, бо самотність у ті часи осуджувалася суспільством. Але це стосувалося лише жінок – неодружений чоловік не так погано як самотня жінка. Саме тому краще подруга Елізабет, Шарлотта Лукас, так переймалася тим, що вона самотня. Як вже згадувалося раніше,

вона розглядала шлюб як можливість та усвідомлювала шанси, які були в неї в її віці. Вона не була закохана в містера Коллінза, але переконувала себе, що кохання все ж таки може прийти до неї, якщо в неї буде комфортне життя та вона буде відчувати, що суворе суспільство прийняло її. Можна зробити висновок, що міс Лукас трималася цієї ідеї тому що через малий статок не мала широкого вибору. Нажаль, в ту епоху кохання було другорядним явищем оскільки головним було схвалення суспільства.

Жінки могли залишатися самотніми, леді Кетрін була самотня. Її чоловік помер, залишивши її не тільки з дочкою, але й з фінансовим спадком. Якби леді Кетрін була бідною жінкою, все її майно опинилося б у руках чоловіка. Вона була дуже могутньою та багатою; цей факт дозволив їй бути повністю незалежною. Це було прийнятне суспільством через її соціальне становище. Всі турбувалися про те, щоб догодити їй; яскравий приклад поведінка містера Коллінза. До речі, не слід забувати, що леді Кетрін також займалася організацією шлюбу між своєю дочкою та містером Дарсі. У цьому випадку шлюб був не з любові – це були економічні відносини, просто домовленість. Проте леді Кетрін, коли дізналася про Елізабет і її стосунки з містером Дарсі, якого бачила майбутнім чоловіком своєї доньки, була розлючена, тому що дуже добре знала про економічне становище сім'ї Беннет. Вона думала, що Елізабет була зацікавлена тільки в грошах і намагалася врятувати своє фінансове становище. Адже леді Кетрін належала до вищого класу, де суспільний стан та зовнішній вигляд були справді важливими.

Якщо говорити про зовнішній вигляд, то необхідно згадати місіс Беннет та міс Бінглі. На жаль, роль багатьох жінок повинна бути прийнятною суспільством. Щодо місіс Беннет, то вона завжди прикидалася освіченою та розумною жінкою незважаючи на те, що була доволі нерозумною. Проте завжди говорила своїм донькам вести себе природньо, але це було брехнею з її боку. Єдиною метою такої поведінки вона вважала захоплення уваги містера Бінглі та містера Дарсі. Вона бажала показати себе і свою сім'ю

найкращим вибором для заможних чоловіків. Що стосується міс Бінглі, то вона була снобісткою, завжди турбувалася про свій імідж, соціальний статус та престиж. Їй не подобалася ідея бути пов'язаною з людьми середнього класу. Таке відношення до життя і її зверхність вказує на її несправжність, особливо у порівнянні з Елізабет Беннет. Але така поведінка була поширеним явищем серед жінок XIX століття.

Ще однією важливою темою була честь сім'ї в шлюбі. Сім'я, незважаючи на всю фальш, якою був би шлюб, була дуже важливою, бо тоді це була основа суспільства. Зовсім не прийнято було, наприклад, щоб незаміжня жінка втікала з чоловіком. Так було і з молодшою дочкою сім'ї Беннета Лідією Беннет. Вона зробила жахливу для її сім'ї помилку, вирішивши втекти з Вікхемом. Безумовно, чоловіки могли робити все, що хотіли. Однак, якби молода дівчина вчинила так, як Лідія, це мало б погані наслідки для її сім'ї. Сім'я Беннет взагалі втратила б престиж, якби люди дізналися, що одна з дочок втекла з чоловіком.

Про Джейн Беннет можна сказати, що у контексті свого часу вона була «ідеальною жінкою». Вона була поважною, стриманою, красивою та мала витонченість. Незважаючи на те, що Джейн належала до сім'ї середнього класу, вона ніколи не робила помилок, які поставили б під загрозу престиж її родини. Ставлення Джейн до життя відображало романтизм, яким жили жінки в ту епоху, навіть більше, якщо вони любили залицяння. Незважаючи на те, що Джейн, так само як і Елізабет, знала про справжні наміри своєї дурної та сповненої снобізму матері, Джейн була справжньою. Вона принаймні була закохана, і їй дуже пощастило бути зарученою, а пізніше вийти заміж за багатого чоловіка: містера Бінглі. Міс Беннет була дуже рада, коли дізналася про це, тому що певним чином вона та її сім'я були б «в безпеці» і в соціальній, і в матеріальній.

Саме так Дж. Остін руйнує романістські стереотипи свого часу. Для неї справжня любов може бути лише в егалітарних відносинах. Розглядаючи людську природу як «суміш гарного та поганого», а життя як «суміш чесноти

і гріху», Дж. Остін наповнює «Гордість і упередження» (як і інші свої твори) психологізмом, глибина якого дозволяє їй підняти на вершину англійського роману XIX ст. жінок – вихідців з доволі неромантичних прошарків суспільства. Її справжнє новаторство полягало в підкресленому інтересі до проблематики «жіночого життя», у затвердженні емоційно-духовної цінності «жіночого досвіду».

3.2. Герменевтика, інтертекстуальність і референції в романі Дж. Остін «Гордість і упередження».

Культура постмодерну, яка офіційно задекларувала своє існування з середини 50-х років XX ст., відкрила нові простори для розвитку філософської думки. Завдяки новаторській праці Жана-Франсуа Ліотара "PostmodernCondition" і есе Фредріка Джеймсона "Postmodernism, Or, The Cultural Logic of Late Capitalism" був відкритий шлях дискусіям про відношення до «великих оповідань» – метанаративам класичної культури і історії [35].

Ж.-Ф. Ліотар пише, що «якщо все спростити до межі, то під «постмодернізмом» розуміється недовіра до метаоповіданням». Цим терміном і його похідними (метадискурс, метаоповідання) Ліотар позначає всі ті пояснювальні системи, які, на його думку, організують буржуазне суспільство [36].

Основними організаційними принципами філософської «буржуазної» думки (тобто філософії Нового часу) є, за Ліотаром, наратив Просвітництва і наратив духу. Тобто, ідеї прогресу, просвітницьке уявлення про знання як про засіб встановлення загального щастя, емансипації особистості, гегелевська діалектика духу – все це блеф, заявили постмодерністи. Звичайно, найголовніший об'єкт критики постмодернізму – це Просвітництво XVIII ст. (термін «Просвітництво» вперше був вжитий Вольтером і Гердером). Як відомо, просвітницька ідеологія виникла в Англії в XVII ст., але широкого розповсюдження отримала у Франції в XVIII ст.

(Монтеск'є, Гельвенцій, Вольтер). Для Просвітництва метою будь-якого пізнавального відношення людини до світу було пізнанням істини. Просвітники вважали, що істина об'єктивна і універсальна і не залежить від суб'єкта, який пізнає. Постмодернізм заперечує об'єктивну даність істини. Будь-яка спроба виявити істинну сутність речей приречена на невдачу, оскільки істина – не більш, ніж лінгвістичний, історичний і соціальний конструкт. Мова, стверджує Дерріда, французький філософ, семіотик, літературознавець, передує буттю, конструює його. Екстралінгвістична реальність – ілюзія. Вивчення літератури – це вивчення інтертекстуальності. Дерріда трактує людську діяльність загалом як читання безмежного тексту світу, загострюючи при цьому проблеми дискурсивності, невизначеності значень [37].

Ф. Джеймсон, вважає, що «домінантні коди» не зникають безслідно, а продовжують впливати на свідомість людей, існуючи в розсіяному виді всюди і завжди [35].

Можливо, тому що світ є текст, герменевтика – як наука про інтерпретації тексту, про розуміння сенсу – отримала широке розповсюдження в сучасній західній теорії. Предметом філософії і літературної герменевтики є інтерпретація, розуміння. Основоположником сучасної герменевтики вважається німецький філософ Фрідріх Данієль Ернст Шлеєрмахер (1768-1834)ю У Шлеєрмахера герменевтика осмислюється перш за все як мистецтво розуміння чужої індивідуальності, «Іншого». Предметом герменевтики виступає перш за все аспект самовираження, а не змісту, бо саме вираження є втіленням індивідуальності[38].

Класичним в історії герменевтики вважається есе німецького філософа другої половини XIX ст. Вільгельма Дільтея (1833-1911) («Виникнення герменевтики»). Дільтейський метод інтерпретації ґрунтувався на теорії розуміння як інтуїтивного саморозуміння, яке було основою будь-якого людського знання, яке протиставляється природно-науковому поясненню, розсудливому проникненню в сутність речей [39].

Для Х. Г. Гадамера (1900-2002) («Істина і метод») розуміння – це процес комунікації, правда, за Гадамером, – це практичний концепт, це щось, що повинно бути зроблено за допомогою використання комунікативної раціональності. Тобто, правда і значення невіддільні від «гри» розуміння. Смислові потенції тексту далеко виходять за межі того, що мав на увазі творець. «Будь-яке розуміння, – пише Гадамер, – є інтерпретація, і будь-яка інтерпретація рухається в медіумі мови, яким говорить предметі який в той же час є мовою інтерпретатора» [40].

Як головна течія в різноманітному потоці постсучасного життя, герменевтика шукає способи, як розробити справді нефундаціоналістське розуміння концептів. Дж. Медісон пише у своєму есе з прикладної герменевтики, що правда і значення в герменевтиці відноситься до творчих дій з боку людського розуміння, яке завжди інтерпретує. «Правда» герменевтики невіддільна від процесу інтерпретації [41].

Відома книга Р. Барта «S/Z» – перший маніфест інтертекстуальності і перший практичний досвід постструктуралістської деконструкції літературного твору.

«Вибухаючи» зсередини новелу Бальзака «Сарразін», Барт випускає на волю і змушує говорити її Текст – бездонну «культурну пам'ять», спресовану в творі. «Будь-який текст – це інтертекст, нова тканина, зіткана з вживаних цитат» [42]. Текст ховається у надрах твору, зберігаючи все, що «вже було прочитано, побачено, зроблено, пережито»; це стереофонічний простір, де звучать та перекликаються незліченні «голоси» – ідеологічні коди, соціолекти, дискурси. Барт розмежовує «текст – письмо» і «текст – читання», з останнього і складається неосяжна маса нашої літератури. Як же розділити цю масу? Для цього потрібна нова операція, яке є не що інше, як інтерпретація. Інтерпретувати текст зовсім не означає наділити його певним конкретним смислом, але, навпаки, зрозуміти його як втілену множинність. Інтерпретація, яку потребує текст, не має нічого спільного з вседозволеністю, мова йде про те, щоб затвердити саме існування множинності. Тобто, твір

(текст-письмо) – це центрована смислова єдність, підпорядкована меті автора, свідомо структурований продукт, вироблений та призначений для комунікації.

Текст (текст-читання) – недиференційована і не ієрархічна маса культурних смислів: “tracesoftraces”.

Стан, що історія і суспільство є тим, що може бути прочитано як текст, призвів до сприйняття людської культури як єдиного «інтертексту», який в свою чергу слугує передтекстом будь-якого тексту, що з’являється знову.

Ю. Кристева першою сформулювала і обґрунтувала поняття інтертекстуальності, хоча, безумовно, вона використовувала теорії М. Бахтіна.

Ю. Кристева: “Everytextisconstructedasamosaicofcitations, everytextisanabsorptionandtransformationofothertexts” [43] («Кожен текст конструюється як мозаїка цитат, кожен текст – це поглинання і трансформація інших текстів»[переклад наш – А.В.]).

Класичне формулювання поняття інтертекстуальності і інтертекстудав Ролан Барт, французький теоретик літератури і культури: «Кожен текст є інтертекстом, інші тексти присутні в ньому на різних рівнях в більш чи менш впізнаваних формах: тексти попередньої культури і навколишньої культури. Кожен текст являє собою нову тканину, зіткану із старих цитат» [44].

Торкаючись проблеми інтертекстуальності, доречно привести ще одну цитату, висловлювання великого Фуко: “Thefrontiersofabookareneverclearcut: beyondthetitle, thefirstlines, andthelastfull-stop, beyonditsinternalconfigurationanditsautonomousform, itiscaughtupinasystemofreferencetotheotherbooks, othertexts, othersentences: itisanodewithinanetwork” [45, с.127] («Межі книги ніколи не бувають чіткими: поза назвою, першими рядками й останньою крапкою, поза її внутрішньою конфігурацією та автономною формою, вона охоплена системою посилань на інші книги, інші тексти, інші речення: це вузол тканини твору»[переклад наш – А.В.]).

У визначенні тексту Ю. Кристева, як вже зазначалося, наполягала на тому, що потрібно завжди приділяти особливу увагу тим текстам, які передують йому, додаючи до його ідеологічно нейтральної форми весь об'єм сигніфікації, який створюється за допомогою читання, досвіду, усвідомлення і т.д. У підсумку це і є функція інтертекстуальності. Інтертекстуальність, загалом, робить можливим помістити текст в систему релевантних кодів і умовностей. Останнє може набувати форми імітації, плагіату, пародії, цитування чи трансформації тексту. Вчені ідентифікують два головних типи інтертекстуальних відносин: ті, котрі існують між елементами даного тексту, і ті, котрі складаються з відносин між різними текстами. Безумовно, було б неправильно розглядати інтертекстуальність в якості простого механічного процесу. Інтертекстуальність – це сила, яка розширює межі текстуального значення: весь процес вчені представляють у виді якогось «переключення кодів». Це «здви́г», перехід від однієї знакової системи до іншої у відповідь на різноманітні соціопсихологічні обставини, продиктовані певними вимогами комунікації. Процес інтертекстуальності цитування – не просто питання асоціації ідей, це, за твердженням вчених-постмодерністів, процес сигніфікації, який оперує конотаціями [45]. Підкреслюється, що неможна розглядати інтертекстуальність в якості процесу включення випадкових референцій; цитати, референції і т.д. привносяться в текст через певні причини, тобто це не просто, наприклад, цитування Шекспіра. В новому висловлюванні припущення повинно набути нові цінності.

Якщо уявити цей процес у спрощеному виді, то референції розкривають свої джерела за допомогою згадувань назв, розділів, кліше, цитат і т.д. Це може бути літературна алюзія, цитата з якоїсь відомої праці, це також може бути «самоцитування», афоризм, сентенція, яка стала певним «умовним кодом» і т.д. Це також може бути деяка медитація, виражений словами чийсь герменевтичний досвід прочитання тієї чи іншої книги.

Як зазначають бібліографи, коло сім'ї і друзів Дж. Остін – це були представники збіднілого дворянства і дуже начитані люди. Листи Джейн

Остін до членів родини і друзям наповнені посиланнями і різноманітними референціями – від Ханни Мор до лорда Байрона [22, с.81].

Літературна кар'єра самої Дж. Остін починалась з імітацій і бурлескних спроб. І те, що Остін почала з імітацій має доволі важливе значення: з дуже великою часткою ймовірності її перші три романи (“NorthangerAbbey”, “SenseandSensibility”, “PrideandPrejudice”) засновані на реальних прототипах [22, с.82].

Що стосується «Гордості і упередження», там використовуються алегорії що найменш двох видів. На першому рівні – численні місцеві алегорії, які, зазвичай, виконують декілька різних функцій для уважного читача. В іншому, більш важливому плані, – «Гордість і упередження» загалом збудований, слідуючи моделі дуже специфічного характеру: це історії, які використовують популярні типи персонажів і ситуацій, в тому числі «мотив благородного героя» із літератури XVIII і початка XIX ст. І Остін, застосовуючи цей «мотив», розглядає важливі відносини етичного і соціального характеру і відповідні теми. Варто почати з того, що сама назва роману «Гордість і упередження» – це референція, посилання на безліч різних видів літератури XVIII ст.; наприклад, “Cecily” (1782) Фанні Берні, на що звертають увагу багато критиків. Загалом, метабагатьох вчених полягає в тому, щоб акцентувати алюзивний характер письма Дж. Остін. В «Гордості і упередженні» багато фраз, які є вказівкою на те, що сюжет, зміст і герої обумовлені – дуже тонким чином – самою назвою роману. Найвідоміше перше речення (тепер вже афоризм) «Гордості і упередження» також містить референції різних видів. Перша фраза наратора: “Itis a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife” [33, с.1] («Загально визнаною істиною є те, що одинак – та ще при грубеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися» [34, с.3]) побудована в дискурсі філософського міркування для читачів Дж. Остін. Подібні референції – це кліше філософських трактатів, відомих читальній аудиторії письменниць. Дослідники стверджують, що і А. Сміт в

«Теорії моральних почуттів» (“Theory of Moral Sentiments”), яку, звичайно, читали Елізабет і Мері Беннет, стверджує, що коли “general rules... are universally acknowledged and established, ... we frequently appeal to them as to the truth of judgment” [22, с. 85]. Проте у руслі справжньої герменевтики Остін посилює іронічний контраст Юмом, Смітом і іншими престижними філософами свого часу, роблячи акцент на значній фразі даної сентенції, таким чином як «постмодерніст» вона перетворює філософську пропозицію в бурлеск. У відомій фразі Елізабет про Дарсі: “I could easily forgive his pride, if he had not notified mine” [33, с. 18] («Я б легко вибачила його надмірну самоповагу, якби він не поставився зневажливо до самоповаги моєї» [33, с. 18]) також міститься посилання на «теорії моральних почуттів» А. Сміта. Вчені також відмічають, що багато психологічних оцінок, які робить Дарсі, нагадують праці улюбленого Остін С. Джонсона, якого цитує в свою чергу Босвелл в «Житті Джонсона» (Р.У. Чеплен і ін.). Деякі зауваження Мері також також представляють собою референції, наприклад, її вислови щодо втечі Лідії з Вікхемом майже дослівна цитата Сміта [33, с. 289], загалом, її мова в даному монолозі побудована на запозиченнях з «Грандісона» Річардсона. Остін також використовує «техніку еха», як тонко помічає К. Магер, для посилення ефекту характеру містера Колінза, що є однією з безлічі «місцевих» референцій. Що стосується «універсальних» референцій, то критики, як правило» акцентують увагу на самій архітектоніці роману, яка запозичена у С. Річардсона і Ф. Берні, що вже згадувалося раніше в даному тексті [46].

Висновки до розділу 3.

У виникаючих феміністських тенденціях кінця XVIII ст. назва роману «Гордість і упередження» звучить доволі переконливо, оскільки вона експліцитно відображає одну із основних філософських опозицій: «бути і здаватися». Хоча головна гендерна бінарна опозиція «раціональність – емоційність» яскраво представлена з психологічним аналізом і дидактичними

висновками в першому романі письменниці (“Sense and Sensibility”), в «Гордості і упередженні» продовжує звучати той же мотив визначальної ролі жіночій свідомості і згубний вплив «чуттєвості», який домінував в уявленнях фемінності в часи Дж. Остін.

Дж. Остін послідовно проводить у своєму романі свого роду «демістифікацію» поняття «розум», у неї це завжди «розсудливість», яка в такій же мірі притаманна жінкам, як і чоловікам. Джейн Остін, художньо трансформуючи метод Декарта, і переконує читачів не сприймати за істину, щоб не було, перш ніж не визнати це безсумнівно істиною

Джейн Остін репрезентує своїх героїв – і переконує в цьому читачів – не тільки в якості психологічних «портретів» свого часу, але і в якості представників того інтелектуального руху, яке отримало назву пізнього Просвітництва. Елізабет і Дарсі дуже далекі від того, щоб представляти певні «алегорії», вони представлені письменницею в світлі того літературно-історичного контексту, в якому був написаний роман.

Елізабет і Дарсі – герої, які поєднують в собі складні комбінації високого інтелекту і дискримінуючого їх смаку, емоційної чуттєвості і, з іншого боку, певної моральної сліпоті. Джейн Остін змогла успішно втягнути читача в співпереживання їх шляху до свого самопізнання, до признання відмінностей характеристик гордості і упередження.

По тим чи іншим біографічним обставинам Джейн Остін виховувалася і жила в середовищі культурних і освічених «джентрі», які пробудили в неї живий інтерес до міжособистісних відносин і їх інтерпретації. Її долучення як до романів відомих письменників і письменниць того часу (Річардсон, Мор та ін.), так і до філософських трактатів Юма, Сміта та інших мислителів того часу дозволило їй самобутньо створити свою «моральну» доктрину, художньо відображену в «Гордості і упередженні».

Творчий метод Дж. Остін, хоча і зближається з просвітницьким романтизмом, є одним із перших проявів реалізму в британській літературі XVIII – початку XIX ст., в своєму лінгвістичному аспекті – як яскравий прояв

герменевтичного дискурсу з безумовним контекстом морально-повчальних тенденцій.

Дж. Остін не була прихильником ні матеріалізму, ні ідеалізму, проте і те, і інше у неї репрезентовано змістом її – багато в чому – герменевтико-інтертекстуальним методом.

Останнє отримало свій розвиток в широкому (герменевтичному) сенсі, який розуміється як текст культури, в даному випадку – Просвітництва.

Індивідуально-ціннісна установка стає у Дж. Остін основою екзистенційної архітекτονіки роману, який побудований за драматичним модусом – дотримуючись принципів наративних форм.

У широко використовуваних письменницею діалогах (загалом, в монологах також, оскільки будь-який монолог у своєму підтексті є діалогом) Дж. Остін широко користувалася референціями і яскраво репрезентувала різні алегорії як філософсько-літературного, так і локально-специфічного характеру.

Вчені зазначають, що як головна течія в різноманітному потоці сучасної думки герменевтика абсолютно постмодерна незважаючи на свій багатостолітній історичний спадок. Але, на відміну від магістральної відмови від меганаративів Просвітництва (Правди, Духу, Історії, Знання), герменевтика кінця XX – початку XXI ст. шукає способи, як розробити справжнє нефундаціоналістське розуміння цих концептів.

Правда і Знання в герменевтиці відносяться до творчих дій з боку самого людського розуміння, яке завжди інтерпретує, «правда» герменевтики в постмодерні невіддільна від процесу інтерпретації.

Серед різних герменевтичних підходів інтертекстуальність займає справді особливе місце завдяки працям таких великих дослідників, як М. Бахтін, Р. Барт, М. Фуко, Ю. Кристева та ін.), інтертекстуальність в творчому методі Дж. Остін, загалом, і в «Гордості і упередженні» конкретно, працює за допомогою посилянь і алегорій, як літературно-тематичного характеру, так і локально, соціально і культурологічно обумовлених референцій.

Артистична віртуозність Дж. Остін проявляється не тільки в її «складі», стилі, але і в тому, як «працює» інтертекстуальність в її романах; це не тільки посилення і референції в інтелектуальних діалогах Дарсі і Елізабет, але і мотиви з більш низьким символічним «пафосом»: гра на фортепіано, бібліотеки, спів, природа і т.д. Саме в цьому дослідники вбачають величчя геній Джейн Остін – в «економії» літературно-художніх засобів, яка створює тим не менш дуже складні поєднання характерів персонажів роману.

ВИСНОВКИ

Під час розгляду гендерної асиметрії в англійській прозі XVIII–початку XIX ст. стає очевидним, що художня література того періоду, особливо, жіноча література, відобразила історію зміни гендерних відносин в епоху пізнього Просвітництва. В художніх творах великих англійських жінок-романістів М. Волстонкрафт, М. Еджворт, Дж. Остін та інших письменниць відбувається об'єктивне відображення відповідного культурного феномену – затвердження верховенства розуму в духовному і моральному житті епохи Просвітництва.

Головна заява романів Дж. Остін полягає в тому, що жінки мають таку ж силу розуму, що і чоловіки і тому повинні мати статус «раціональних створінь». «Розумні героїні» Дж. Остін не страждають «комплексом кастрації», – вони не заздять чоловікам, – являючи собою приклад стриманості, дієздатності і спокою.

Безумовно, любов у Остін в «Гордості і упередженні» займає головне місце в романі, але почуття її «розумних жінок» знаходяться під контролем розуму. Вони не марнославні, непоглинені чоловіками і здатні створити ідентичність, незалежну від впливу чоловіків.

Розважливість і помірність для жінок так само необхідна, як і для чоловіків, але придбати їх (“accomplishments”) можливо лише отримавши відповідну освіту і виховання. Саме таким чином Дж. Остін руйнує романтичні стереотипи свого часу.

Справжнє новаторство Дж. Остін полягає в підкресленій зацікавленості до морально-етичної проблематики «жіночого життя», в ствердженні емоційно-духовної цінності феміністського досвіду, зберігаючи при цьому і національну своєрідність, і історичний контекст, і вірність гуманістичним принципам.

Англійська жіноча проза XVIII ст. підготувала ґрунт для виникнення такого феномену як фемінізм. Зображуючи героїню (Елізабет), яка керується в своїх діях власним розумом, Дж. Остін спростовує відомий тезис Руссо про те, що жінки протягом свого життя повинні звертатися за допомогою до свого ментора – наставника/чоловіка, так як форма самоконтроля недоступна їм. Не будучи в повній мірі «новою жінкою», Дж. Остін мала достатньо гордості, щоб відстоювати переваги своєї статі. Вона не була «феміністкою» в сучасному значенні цього слова, але ідеал раціональної, яка прагне до незалежності жінки, який виник в «Гордості і упередженні», пробив пролом в есенціальному патріархатному підході, дав можливість розглядати жінку як ту, що володіє раціональними і духовними якостями, які рівні чоловічим якостям і характеристикам.

Таким чином, Дж. Остін руйнує стереотипи уявлення її суспільства про те, як поведуть себе жінки і чоловіки в певних обставинах. В «Гордості і упередженні», як і в своєму першому романі, Дж. Остін відмовляється визнавати справедливості бінарної опозиції «раціональність – емоційність» як однозначно репрезентуючу опозицію «чоловік – жінка».

Стереотип жінки в XVIII ст. – підлеглої, терплячої, покірної мав реальну політичну і соціокультурну основу. Джейн Остін, демонструючи індивідуальність і певну незалежність, розвивала свій творчий потенціал в жорстких умовах панування маскулінної культури. Свій перший роман «Чуття і чуттєвість» Дж. Остін опублікувала анонімно. Варто зазначити, що вона нічого не заробила на публікації своїх романів: коли «Гордість і упередження» вийшов у світ в 1813 р. вона продала, як пишуть її біографи, авторське право за сто десять фунтів.

Уявне занепокоєння грошовим питанням в романах письменниці не було безпідставним в часи Дж. Остін. Жінка, котра не вийшла заміж, могла жити лише зі своїми родичами, в такій ситуації була і сама Дж. Остін. Шлюб був єдиним способом чи то полишити батьківський дім, чи то уникнути перспективи роботи «компаньйонки/гувернантки».

Те, в чому автор «Гордості і упередження» є абсолютним новатором в літературі XVIII – початку XIX ст., так це в тому, що відмова від бінарної опозиції «раціональність – емоційність» представлена в романі не тільки в образі головних героїв Елізабет і Дарсі (як опозиція «маскулінне – фемінне»), але і в жіночих образах твору (Лідія, місіс Беннет та ін.); її сатира націлена багато в чому і проти жінок – дурних, зверхніх, брехливих персонажів.

Необхідно зазначити, що «Гордість і упередження» не просто схвалення розуму і розважливості. Письменниця прагне дослідити природу жінки як своєрідне поєднання пристрастей і розуму і показати, що існує можливість контролю над пристрастями в жіночій свідомості і поведінці. І тут знову необхідно підкреслити ту рису творчого методу письменниці, яку критики називають «досконала художня економія» (“perfectartisticconomy”).

ДОДАТОК

1) Elizabeth to Mr. Collins

“I do assure you that I am not one of those young ladies (if such young ladies there are) who are so daring as to risk their happiness on the chance of being asked a second time. I am perfectly serious in my refusal. – You could not make me happy, and I am convinced that I am the last woman in the world who would make you so”[33, с.103] («Кажу Вам – я не з тих відчайдушних дівчат (якщо такі взагалі бувають), котрі ризикують своїм щастям, відкладаючи прийняття пропозиції до того часу, коли вона буде зроблена вдруге. Відмовляючи Вам, я ніскільки не жартую. Особисто Ви не здатні принести мені щастя, і я переконана, що я – остання жінка на світі, яка зможе принести щастя Вам» [34, с.100]).

2) Elizabeth to Jane

“You must decide for yourself», said Elizabeth; «and if, upon mature deliberation, you find that the misery of disobliging his two sisters is more than equivalent to the happiness of being his wife, I advise you by all means to refuse him”[33, с.115] («Сама вирішуй, що робити, – відповіла Елізабет, – і якщо після серйозних роздумів ти дійдеш висновку, що страждання, викликані негараздами у стосунках з його сестрами, переважатимуть щастя бути його жінкою, то я настійно рекомендую тобі відмовити йому»[34, с.112])

3) About Mr. Collins

“The stupidity with which he was favoured by nature must guard his courtship from any charm that could make a woman wish for its continuance; and Miss Lucas, who accepted him solely from the pure and disinterested desire of an establishment, cared not how soon that establishment were gained”[33, с.118] («Глупство, яким містера Коллінза щедро наділила природа, позбавило його палкі освідчення геть усякого шарму, тож будь-яка жінка була б просто не в змозі довго їх вислуховувати, і міс Лукас, яка погодилася на його пропозицію

виключно від щирого та безкорисливого бажання здобути собі чоловіка, було байдуже, коли саме вона його здобуде» [34, с.114].

4) About Charlotte.

“Mr. Collins, to be sure, was neither sensible nor agreeable; his society was irksome, and his attachment to her must be imaginary. But still he would be her husband. Without thinking highly either of men or matrimony, marriage had always been her object; it was the only provision for well-educated young women of small fortune, and however uncertain of giving happiness, must be their pleasantest preservative from want. This preservative she had now obtained; and at the age of twenty-seven, without having ever been handsome, she felt all the good luck of it”. [33, с.118] («Певна річ – містер Коллінз не був ані розумним, ані приємним, спілкування з ним лише дратувало та наганяло нудьгу, а його палке кохання до неї явно було удаваним. Але все одно – це був її майбутній чоловік. Вона ніколи не мала високої думки ні про чоловіків, ні про заміжжя, та шлюб завжди був її метою. Він являв собою єдиний благопристойний спосіб матеріального забезпечення для молодих жінок із гарною освітою, але поганим приданим. Особистого щастя він не гарантував, але був для них найприємнішим способом захиститися від злиднів. І ось цей захист вона нарешті собі забезпечила; і тепер, у віці двадцяти семи років, далеко не вродливиця, вона збагнула, що їй поталанило надзвичайно» [34, с.114].

5) Elizabeth about Charlotte.

“But Elizabeth had now recollected herself, and making a strong effort for it, was able to assure with tolerable firmness that the prospect of their relationship was highly grateful to her, and that she wished her all imaginable happiness” [33, с.121] («Та Елізабет уже встигла отямитися і через силу, але досить переконливо запевнила подругу, що перспектива такого шлюбу видається їй у край привабливою і що вона бажає їй усіх мислимих гараздів» [34, с.117]).

6) Elizabeth about Jane.

“Unwilling as she was to admit an idea so destructive of Jane’s happiness, and so dishonorable to the stability of her lover, she could not prevent its

frequently occurring. The united efforts of his two unfeeling sisters and of his overpowering friend, assisted by the attractions of Miss Darcy and the amusements of London might be too much, she feared, for the strength of his attachment” [33, с.125] («Хоч як вона гнала від себе цю думку – таку небезпечну для щастя її сестри й таку, що вселяла сумнів у твердості характеру її кавалера, – та приходила до її голови знову і знову. Вона боялася, що спільні зусилля його бездушних сестер й владного приятеля, в поєднанні з принадами міс Дарсі та лондонськими розвагами, візьмуть гору над його почуттями [34, с.121]).

7) Elizabeth to Jane.

“YOU wish to think all the world respectable, and are hurt if I speak ill of anybody. I only want to think YOU perfect, and you set yourself against it. Do not be afraid of my running into any excess, of my encroaching on your privilege of universal good-will. You need not. There are few people whom I really love, and still fewer of whom I think well. The more I see of the world, the more am I dissatisfied with it; and every day confirms my belief of the inconsistency of all human characters, and of the little dependence that can be placed on the appearance of merit or sense. I have met with two instances lately, one I will not mention; the other is Charlotte’s marriage. It is unaccountable! In every view it is unaccountable!” [33, с.131] («Ти вважаєш усіх людей вартими поваги та ображаєшся, коли я про когось відзиваюся зле. Але не треба дратуватися, коли я перебираю через край і заміряюся на твій привілей про всіх мати добру думку. Не варто. Мало людей, котрих я дійсно люблю, а ще менше – тих, про кого я маю добру думку. Чим більше пізнаю людей, тим більше незадоволеною ними я стаю. Кожен день приносить підтвердження моєї переконаності в непослідовності вдачі кожної людини, в тому, як мало можемо ми покладатися на зовнішні вияви чеснот або неабияких розумових здібностей. Про перше я не буду розводитися, друге – це шлюб Шарлотти. Незбагненно! Хоч як на це дивись, а все одно це незбагненно!» [34, с.124]).

8) JanetoElizabeth.

“My dear Lizzy, do not give way to such feelings as these. They will ruin your happiness.

You do not make allowance enough for difference of situation and temper. Consider Mr. Collins's respectability, and Charlotte's steady, prudent character. Remember that she is one of a large family; that as to fortune, it is a most eligible match; and be ready to believe, for everybody's sake, that she may feel something like regard and esteem for our cousin” [33, с.131] («Дорога моя Ліззі, не давай волю таким почуттям. Вони зруйнують твоє щастя. Ти недостатньо зважаєш на різницю становищ та характерів. Візьми до уваги поважність містера Коллінза, а також обачливу та непримхливу вдачу Шарлотти. Не забувай, що вона – з великої родини, тож стосовно приданого – це цілком рівноправний шлюб; тому всім буде краще, коли ти виявиш готовність повірити в те, що Шарлотта і справді здатна почувати щось на зразок поваги до нашого кузена» [34, с.125]).

9) Elizabeth about Bingley.

“They may wish many things besides his happiness; they may wish his increase of wealth and consequence; they may wish him to marry a girl who has all the importance of money, great connections, and pride” [33, с.132] («Крім його щастя, вони можуть іще багато чого бажати. Вони можуть юажати йому примноження багатства і знатності, тому можуть воліти, щоб він одружився і з дівчиною, котра мала б усю ту вагу, яку дають гроші, родовитість та гордівливість» [34, с.126]).

10) Lydia.

“In Lydia's imagination, a visit to Brighton comprised every possibility of earthly happiness. She saw, with the creative eye of fancy, the street of that gay bathing-place covered with officers. She saw herself the object of attention, to tens and to scores of them at present unknown. She saw all the glories of the camp— its tents stretched forth in beautiful uniformity of lines, crowded with the young and the gay, and dazzling with scarlet; and, to complete the view,

shesawherselfseatedbeneath a tent, tenderlyflirtingwithatleastsixofficersatonce” [33, с.225] («В уяві Лідії відвідини Брайтона були не чим іншим, як неземним блаженством. Її нестримна фантазія вже малювала їй вулиці цього веселого курорту, вщерть заповнені офіцерами. Вона уявляла себе об’єктом уваги десятків і сотень цих – досі їй невідомих військовиків. Вона бачила також табір у своїй його величній красі: тенти, що простягалися вдалечінь бездоганно рівними рядами, а у тентах – сила-силенна веселих молодиків у сліпучо-багряних мундирах, і вона сама – в одному із тентів і фліртує з принаймні шістьма офіцерами відразу» [34, с.210]).

11) Elizabeth about family.

“Had Elizabeth’s opinion been all drawn from her own family, she could not have formed a very pleasing opinion of conjugal felicity or domestic comfort. Her father, captivated by youth and beauty, and that appearance of good humour which youth and beauty generally give, had married a woman whose weak understanding and illiberal mind had very early in their marriage put an end to all real affection for her. Respect, esteem, and confidence had vanished for ever; and all his views of domestic happiness were overthrown” [33, с.229] («Якби погляди Елізабет формувалися тільки під впливом життя у власній родині, то виникла в її уяві картина подружнього щастя та домашнього затишку вийшла б не надто привабливою. Батько її, зачарований молодістю та красою, а ще тією видимістю привітної вдачі, котру зазвичай створюють молодість і краса, одружився з жінкою, чий недалекий розум і нетерпимі погляди дуже швидко поклали край усякій любові до неї з його боку. Кохання, повага і довіра зникли без вороття; розбилися всі його надії на тихе сімейне щастя» [34, с.213]).

12) Jane about Lydia.

“I felt a little uneasy—a little fearful of my sister’s happiness with him in marriage, because I knew that his conduct had not been always quite right. My father and mother knew nothing of that; they only felt how imprudent a match it must be” [33, с.279] («Я трохи хвилювалася, бо побоювалася за щастя своєї

сестри у шлюбі з цим чоловіком, тому що знала про його не завжди гідну поведінку. Мама й тато про це взагалі нічого не знали й переймалися тільки недоречністю цього шлюбу» [34, с.260]).

13) Elizabeth about Lydia.

“How Wickham and Lydia were to be supported in tolerable independence, she could not imagine. But how little of permanent happiness could belong to a couple who were only brought together because their passions were stronger than their virtue, she could easily conjecture” [33, с.300] («Елізабет не уявляла собі, як Вікхем та Лідія збираються забезпечити собі більш-менш самостійне існування на ті кошти, на які вони могли розраховувати. Зате вона чудово уявляла, яким скороминучим буде щастя двох людей, котрі зішлися разом тільки тому, що їхня пристрасть виявилася сильнішою за їхню добродішність» [34, с.279]).

14) Jane.

“I am certainly the most fortunate creature that ever existed!” cried Jane. ‘Oh! Lizzy, why am I thus singled from my family, and blessed above them all! If I could but see YOU as happy! If there WERE but such another man for you!” [33, с.337] («Немає людини, щасливішої за мене! – вигукнула Джейн. – Ліззі, люба, і чому мені єдиній з усіх вас випало таке благословення! Я хотіла б, аби тобі поталанило так само, як і мені! От якби й тобі трапився такий же гарний чоловік!» [34, с.314]).

15) Elizabeth.

“If you were to give me forty such men, I never could be so happy as you. Till I have your disposition, your goodness, I never can have your happiness. No, no, let me shift for myself; and, perhaps, if I have very good luck, I may meet with another Mr. Collins in time” [33, с.337] («Навіть коли мені трапиться хоч півсотні таких чоловіків, я ніколи не буду такою щасливою, як ти, бо для цього треба мати твою вдачу і твою доброту. Ні, я вже якось сама за себе подбаю. Може, з часом, якщо мені дуже пощастить, я зустріну ще одного містера Коллінза» [34, с.315]).

16) Elizabeth to Lady Catherine.

“These are heavy misfortunes,” replied Elizabeth. “But the wife of Mr. Darcy must have such extraordinary sources of happiness necessarily attached to her situation, that she could, upon the whole, have no cause to repine” [33, с.342] («Це буде дійсно тяжким покаранням, але статус дружини містера Дарсі просто не може не обіцяти їй таке велике щастя, що в неї не буде підстав для каяття» [34, с.319]).

17) Elizabeth to Lady Catherine.

“I am only resolved to act in that manner, which will, in my own opinion, constitute my happiness, without reference to YOU, or to any person so wholly unconnected with me” [33, с.344] («Я лише вирішила чинити так, аби сприяти своєму щастю, не зважаючи при цьому на вас і на всіх інших, так само чужих мені людей» [34, с.322]).

18) About Darcy and Elizabeth.

“Darcy was not of a disposition in which happiness overflows in mirth; and Elizabeth, agitated and confused, rather KNEW that she was happy than FELT herself to be so; for, besides the immediate embarrassment, there were other evils before her.

She anticipated what would be felt in the family when her situation became known; she was aware that no one liked him but Jane; and even feared that with the others it was a dislike which not all his fortune and consequence might do away” [33, с.358] («Дарсі був не тією людиною, в якої щастя ллється через край; а Елізабет – схвильована і знічена – скоріше усвідомлювала, що вона щаслива, ніж почувалася щасливою, бо, крім ніяковості, котру вона відчувала зараз, попереду в неї були й інші складнощі. Елізабет передчувала, що подумують рідні, коли стане відомо про її заручини. Вона знала, що містер Дарсі не подобався нікому з них, окрім Джейн, і навіть боялася, що їхню антипатію до нього не зможуть подолати ні його багатство, ні його знатність» [34, с.335]).

19) Mr. Collins.

“Pardon me for interrupting you, madam,” cried Mr. Collins; “but if she is really headstrong and foolish, I know not whether she would altogether be a very desirable wife to a man in my situation, who naturally looks for happiness in the marriage state. If therefore she actually persists in rejecting my suit, perhaps it were better not to force her into accepting me, because if liable to such defects of temper, she could not contribute much to my felicity” [33, с.106](«Вибачте, що перепиняю вас, пані, – вигукнув містер Коллінз, – але якщо вона дійсно вперта й духноверта, то чи зможе вона стати підходящою дружиною для людини мого становища? Я ж бо прагну щастя в сімейному житті, і таке прагнення є абсолютно природним. Якщо Елізабет і надалі відкидатиме мої пропозиції, то, може, краще не силувати її прийняття їх, бо якщо ваша дочка справді має такі вади характеру, то вона не зможе зробити мене щасливим» [34, с.103]).

20) Miss Darcy.

“Pemberley was now Georgiana's home; and the attachment of the sisters was exactly what Darcy had hoped to see. They were able to love each other even as well as they intended ... By Elizabeth's instructions, she began to comprehend that a woman may take liberties with her husband which a brother will not always allow in a sister more than ten years younger than himself” [33, с.372](«Пемберлі став тепер домівкою Джорджіани; і стосунки сестри та невістки були якраз такими, якими їх і хотів бачити Дарсі. Вони дуже сподобалися одна одній – як і сподівалися... Завдяки підказкам Елізабет вона почала розуміти, що жінка може дозволяти такі вільності зі своїм чоловіком, які не може дозволити собі брат із сестрою, більш ніж десять років молодшою» [34, с.349]).

21) Charlotte Lucas.

“Though Bingley and Jane meet tolerably often, it is never for many hours together; and, as they always see each other in large mixed parties, it is impossible that every moment should be employed in conversing together. Jane should therefore make the most of every half-hour in which she can command his

attention. When she is secure of him, there will be more leisure for falling in love as much as she chooses” [33, с.20] («Бінглі та Джейн зустрічаються нерідко, але жодного разу вони не провели декілька годин разом; і оскільки вони завжди бачаться на великих і різношерстих зібраннях, то їм далеко не щоразу випадає нагода просто поговорити одне з одним. Тому Джейн мусить максимально використовувати ті кожні півгодини, коли вона володітиме його увагою. Коли вона зробить так, аби містер Бінглі часто бував поруч із нею, то він матиме достатньо часу, щоб покохати її так сильно, як їй забажається» [34, с.20].

22) Mr. Collins.

“Mysituationinlife, myconnectionswiththefamilyofdeBourgh,
andmyrelationship toyour own, arecircumstanceshighlyinmyfavour;
andyou shouldtakeitintofurtherconsideration, thatinspiteofyour manifoldattractions,
itisbynomeanscertainthatanotherofferofmarriagemayeverbemadeyou.
Yourportionisunhappilysosmallthatitwillinalllikelihoodundotheeffectsofyourloveli
nessandamiablenqualifications. As I
mustthereforeconcludethatyouarenotseriousinyourrejectionofme, I
shallchoosetoattributeittoyourwishofincreasingmylovebysuspense,
accordingtotheusualpracticeofeleganfemales” [33, с.104](«Моє становище в
суспільстві, мої добрі стосунки з родиною де Бург і мої кривні зв'язки з
родиною вашою – все це вагомi аргументи на мою користь. Крім цього,
звaжте на те, що, попри всі ваші численні принади, останні зовсім не є
запорукою того, що подібна пропозиція буде зроблена вам удруге. На жаль,
ваша частка у спадщині є настільки малою, що вона цілком спроможна
звести нанівець чарівливий вплив вашої краси та інших ваших достоїнств.
Роблячи таким чином висновок про несерйозність вашого несприйняття моєї
пропозиції, я волію радше пояснити його вашим бажанням посилити мою
любов, збудивши в мені почуття непевності, – у повній відповідності зі
звичками прекрасної статі» [34, с.102].

23) Mr.Darcy.

“He spoke well; but there were feelings besides those of the heart to be detailed; and he was not more eloquent on the subject of tenderness than of pride. His sense of her inferiority—of its being a degradation—of the family obstacles which had always opposed to inclination, were dwelt on with a warmth which seemed due to the consequence he was wounding, but was very unlikely to recommend his suit” [33, с.183](«Говорив він добре, та крім голому серця в його словах можна було розрізнити й деякі інші почуття: гордовитості в них було не менше, ніж любові. Про своє усвідомлення її нижчого суспільного становища, про своє приниження, про родинні перешкоди, котрі здоровий глузд завжди протиставляє велінню серця, він говорив з таким запалом, котрий цілком можна було пояснити його ураженою гордістю, але котрий навряд чи міг сприяти його залицянню» [34, с.173]).

24) Elizabeth.

“Indeed, Jane, yououghttobelieveme. Noonewhohaseverseenyoutogethercandoubthisaffection. MissBingley, I amsure, cannot. Sheisnotsuch a simpleton. CouldshehaveeseenhalfasmuchloveinMr. Darcyforherself, shewouldhaveorderedherweddingclothes. Butthecaseisthis: we arenotrichenoughorgrandenoughforthem” [33, с.114](«Слухай, Джейн, повір мені, прошу тебе. Кожен, хто хоч колись бачив вас разом, не може сумніватись у його почуттях. Певна, що міс Бінглі теж у цьому не сумнівається, бо не така вже й простака. Коли б вона побачила хоча б половину такого ж кохання до себе з боку містера Дарсі, то відразу ж заходилася б замовляти собі весільне вбрання. Але справа полягає ось у чому: для них ми недостатньо багаті й недостатньо родовиті» [34, с.111]).

25) Mr. Bennet

“Next to being married, a girl likes to be crossed a little in love now and then. It is something to think of, and it gives her a sort of distinction among her companions” [33, с.133] («Для дівчат це майже так само важливо, як одружитися. Їм подобається час від часу зазнавати нещасного кохання. Це дає поживу для роздумів і якимось вирізняє серед подруг» [34, с.127]).

СПИСОК ЦИТИРУЕМЫХ ДЖЕРЕЛ

1. Zizek S. Event: A Philosophical Journey Through A Concept. London: Melville House, 2014. 192 p.
2. Schabert I. No Room of One's Own: Women's Studies in English Departments in Germany. PMLA Vol. 119, No. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 69-79.
3. Anthology of British Women Writers. *Woolf V. A Room of One's Own*. Eds. Spender D., Todd J. London: Pandora Press, 1989. P. 725-737.
4. Shapovalov V., Gan E. Russian Women Writers. New York, London, 1999. P. 71-87.
5. Taylor B. Knott S. Women, Gender and Enlightenment. Palgrave Macmillan, 2007. 792 p.
6. Власова Т. И., Скиба Э. К. Гендер и феминистская теория в философии постмодерна. Монография. Днепропетровск: Из-во «Маковецкий», 2011. 124 с.
7. Johnson C. Jane Austen: Women, Politics and the Novel. Chicago and London: the University of Chicago Press, 1988. 186 p.
8. Власова Т.И. Формування гендерних стереотипів в західноєвропейській філософії: монографія. К.: Генеза, 2006. 296 с.
9. Tomalin C. Jane Austen. London: Viking, 1997. 358 p.
10. Власова Т.И. Влияние гендерных стереотипов на формирование представлений о социальном статусе женщины в романе Дж. Остен «Гордость и предубеждение». Філософія. Культура. Життя. Вип. №25. ДН-вськ, 2005. С. 174-184.
11. Bald M. Women Writers of the Nineteenth Century. Cambridge at Univ. Press, 1923. 287 p.
12. Le Faye D. Jane Austen: the World of her novels. Frances Lincoln, 2005. 320 p.

13. Harman C. Jane's Fame: How Jane Austen conquered the world. New York: N.Y. Picador, 2011. 318p.
14. Mazzeno L. Jane Austen: Two Centuries of Criticism. New York: Camden Hause, 2011. 301 p.
15. Sulloway A. Jane Austen and the Province of Womanhood. University of Pennsylvania Press, 2016. 260 p.
16. Kirkham M. "Portrait" J. Austen in Context. Cambridge University Press, 2005. P. 68-79.
17. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>
18. Byrne P. The Real Jane Austen: A Life in a Small Things. N.Y.: Harper, 2013. 380 p.
19. Tomalin C. Jane Austen: A Life. N.Y.: Vintage, 1999. 341 p.
20. Shields C. Jane Austen: A Life. London: Penguin Books, 2005. 192 p.
21. Spence J. Becoming Jane Austen. London: Continuum, 2007. 312 p.
22. Moler K. L. Pride and Prejudice: A Study in Artistic Economy. New York: Twayne Publishers, 1989. 110 p.
23. Cambridge dictionary.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/feminism>
24. Mander W. J. The Oxford handbook of British Philosophy in the Nineteenth Century. Oxford University Press. Oxford, 2014. 672 p.
25. Heldt B. Terrible Perfection: Women and Russian Literature. Indiana University Press, 1987. 174 p.
26. Kolodny A. Dancing Through the Minefield. Feminism: An Anthology of Literature Theory and Criticism. New York: Rutgers University Press, 1991. P. 97-116.
27. Jehlen M. Archimedes and the Paradox of Feminist Criticism. Feminism: An Anthology of Literature Theory and Criticism. New York: Rutgers University Press, 1991. P. 75-96.

28. Showalter E. *A Literature of Their Own*. Princeton: Princeton University Press, 1998. 384 p.
29. Butler M. *Romantics, Rebels and Reactionaries: English Literature and Its Background, 1780-1830*. Oxford: Oxford University Press, 1981. P. 94.
30. Kirkham M. *Jane Austen, feminism and fiction*. Brighton: Harvest Press, 1983. P. 46.
31. Власова Т. І. Жінки-письменниці Англії в культурологічній перспективі // Від бароко до постмодернізму. Вип. №7, Дн-ськ: ДНУ, 2004. С. 176-178.
32. Чухим Н. Проблематика статі: виникнення та генеза // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2004. 536 с.
33. Austen J. *Pride and Prejudice*. London: HarperCollins Publishers, 2021. 373 p.
34. Остін Дж. «Гордість і упередження». Харків: Фоліо, 2018. 350 с.
35. Jameson F. *Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism*. London-New York: Verso, 1993. 418 p.
36. Lyotard J.-F. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984. P.XXIII-XXV.
37. Derrida J. *Positions*. Paris, 1972. 136 p.
38. Schleiermacher F. *Hermeneutics and Criticism and Other Writings*. New York: Cambridge University Press, 1998. 328 p.
39. Dilthey W. *Die Entstehung der Hermeneutik*. In: Gunter Reiß, *Materialien zur Ideologieggeschichte der deutschen Literaturwissenschaft, Band 1*. Tübingen: Max Niemeyer-Verlag. S. 55-68.
40. Gadamer H.-G. *Truth and Method*. London, New York: Continuum, 2004. 640 p.
41. Madison G. *The Politics of Postmodernity. Essays in Applied Hermeneutics*. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 2001. 210p.
42. Barthes R. *Texte*. Paris: Encyclopedia Universalis, 1973. P.120.

43. Kristeva J. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press, 1980. 305 p.
44. Barthes R. *Theory of the Text*. // Young R. *Untying the Text: A Post-Structuralist Reader*. Boston, Mass.: Routledge, 1981. P. 36.
45. Hutcheon L. *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*. New York and London: Routledge, 2002. 268 p.
46. Moler K. *Evelina in Vanity Fair: Becky Sharp and Her Patrician Characters*. *Nineteenth Century Fiction*, №27, 1972. P. 171-181.